

TIJDDING 2009-3 Kroniek van de heemkondekring Het Zuidkwartier

TIJDING 2009-3

INHOUD:

EEN DORP VOL CAFEETJES, DEEL 14,
DE DORPSSTRAAT
PAGINA 3

KUNST OF KITSCHAVOND IN OSSENDRECHT
PAGINA 20

VERHAAL OVER DE BROERS
EMIEL EN PIERRE RAAIJMAKERS
PAGINA 21

INTERVIEW MET JO VAN DIJKE
PAGINA 39

KUNST OF KITSCH
PAGINA 50

LACHE MOK GEZOND
PAGINA 52

COLUMN: VAN VROEGER EN NU: BEROERTE
PAGINA 54

KERSTGROETEN
PAGINA 55

VOORWOORD

Met *Een dorp vol cafeetjes* zijn we beland in de Dorpsstraat en daarom wordt ons eigen Prinses Paulientje uitgelicht. Haar villa stond immers midden in deze straat. Dit meisje was in haar tijd wereldwijd beroemd en trad echt overal op.

En dan is er afgelopen oktober een heel gezellige en daarom alleen al geslaagde 'kunst OF kitsch'-avond geweest in hotel Dekkers in Ossendrecht. Dat 'OF' in de titel was speciaal zo gekozen, zodat er geen verwarring zou ontstaan met het AVRO-programma. Zie pagina 20 en vervolgens een nadere uitleg over het veilingwezen op pagina 50/51 van Eugène Jansen.

Jan van Elzaker is op het artistieke spoor gekomen van de twee broers Emiel en Pierre Raaijmakers. Hij ontvouwt niet alleen hun levensgeschiedenis, maar o.a. op de middenpagina kunt u ook daadwerkelijk van hun prachtige (religieuze) kunst genieten. Dit alles vanaf pagina 21.

Adrie Dobbelaar heeft enkele bezoeken afgelegd in de Dorpsstraat van Ossendrecht bij de heer Jo van Dijke. Als het aan de heer Van Dijke had gelegen hadden we de hele Tijding wel kunnen vullen met zijn verhalen, maar ja: er waren ook nog andere artikelen.

Zoals bijvoorbeeld het grappige dialectverhaal van Emile van den Eijnden op pagina 52.

Maar u pinkt misschien ook een traantje weg tijdens het lezen van de column van Corné Brugmans op pagina 54.

Tenslotte nemen we afscheid van het jaar 2009 met twee zalige kerstgroeten.

Veel leesplezier en alvast gelukkig 2010

Redactie

Inhoud:

- Voorwoord, <i>redactie</i>	p. 02
- Een dorp vol cafeetjes, deel 14, <i>Jac van den Bussche</i>	p. 03
- Kunst of Kitschavond van 15 oktober 2009, <i>foto's van Frans Klaassen</i>	p. 20
- Emiel en Pierre Raaijmakers, kunstenaars en broers die hun sporen nalieten in ons heem, <i>Jan van Elzaker</i>	p. 21
- "Bestuurder in hart en nieren", in gesprek met Jo van Dijke, <i>Adrie Dobbelaar</i>	p. 39
- Kunst of kitsch (2), <i>Eugène Jansen</i>	p. 50
- Lache mok gezond, <i>Emile van den Eijnden</i>	p. 52
- Van vroeger en nu: beroerte, <i>Corné Brugman</i>	p. 54
- Kerstgroeten	p. 55
- Informatie voor de lezer	p. 56

EEN DORP VOL CAFEETJES (deel 14)

door J. van den Bussche

DE DORPSSTRAAT

De Protestantse Kerk

Nadat we vorige keer het rondje rond de kerk afgesloten hebben met hotel/café Het Centrum vervolgen we ons verhaal van daaruit verder de Dorpsstraat in. Het moet gezegd dat het hier met de cafeetjes wel meeviel. We beginnen echter met de protestantse kerk.

De protestanten in Ossendrecht hadden vanaf 1612 het kerkgebouw van de katholieken in gebruik. Maar vanwege een staatsregeling in 1798 tijdens de Bataafse Republiek moesten ze dit teruggeven aan de katholieken en waren zij genoodzaakt zelf een andere kerk te bouwen.

Schuin tegenover de rooms-katholieke kerk werd hiervoor een nieuwe locatie gevonden. De kleine groep plaatselijke protestanten begon met de bouw van hun eigen eenvoudige kerk met inpandig de domineeswoning.

Gezien het geringe aantal protestanten in Ossendrecht is het bewonderenswaardig te noemen dat zij nu al meer dan 210 jaar lang hun diensten in dit gebouw houden. Reeds meer dan 45 predikanten zijn hier voorgegaan.

In 1981 ging de van oorsprong Nederlands Hervormde kerk op in de Protestantse Kerkgemeenschap Ossendrecht/ Hoogerheide.

De kerk is verschillende keren gerestaureerd; de laatste restauratie werd afgesloten in het jaar 2007 en het gebouw valt momenteel terecht onder monumentenzorg.

De nieuwe school

Op tweede Kerstdag 1801 werd na ruim twee eeuwen de eerste r. k. kerkdienst gehouden te Ossendrecht. Er was veel enthousiasme onder de mensen, die nu snel de nieuwe parochie tot stand wilden laten komen. De kapitaalkrachtige boer, J.B. Noteltiers, kwam in actie en kocht als pastorie in wording de grote woning van Jan Muts op het dorp. Veel te voorbarig; het bisdom was daar nog lang niet aan toe. En dus verkocht hij het weer noodgedwongen in 1818, met f 1500 verlies, aan Gerard Vermeulen.

In 1822 kwam het gebouw terug onder de aandacht en werd officieel in gebruik genomen, maar dan als school met onderwijzerswoning. Dit alles na afbraak van de eerder genoemde oude openbare school in de Kerkstraat.

In 1883 volgde een uitgebreide vergroting, uitgevoerd door aannemer Petrus Cornelis Baerents. Het contract werd getekend door burgemeester Van Mechelen en secretaris Adan in herberg De Bellevue op de Aanwas. Opmerkelijk is dat particulieren financieel borg stonden voor deze uitgaven en wel P.J.C. Koolen en J.A. Koolen, die herberg De Posthoorn beheerden.

In de daaropvolgende eeuw zou er nog veel gerepareerd, ver- en aangebouwd worden.

Zo bouwde men bijvoorbeeld in 1906 bergplaatsen voor kolen en wit vloerzand alsmede de muur daaromheen, maar het duurde tot 1920 eer er een portiek met wc-voorziening kwam!

Tijdens een van de verbouwingen deed het patronaat dienst als klaslokaal.

Vanaf 1911 werd in de wintermaanden, vanaf november tot en met maart, twee keer per week op school landbouwonderwijs gegeven.

In 1915 werd het voorste gedeelte van de school, dat aan de Dorpsstraat lag, van binnen omgevormd tot het eerste Ossendrechtse Gemeentehuis.

Dit besluit werd genomen naar aanleiding van het vele werk dat de vluchtelingen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog met zich meebrachten; enkele ambtenaren moesten daarvoor ingezet worden.

Op dat moment telde de school 316 leerlingen met één onderwijzeres en zes onderwijzers, waaronder de heer Swering als bovenmeester.

Schoolklas met meester Swering. Twee leerlingetjes op de foto worden later op deze school ook meester, te weten: Karel Verbrugge, 1e links van de tweede rij en Victor Theuns in de bovenste rij 3e van links

Van algemene naar Roomse school

In de opmars van het "Rijke Roomse Leven" deed pastoor Wijtvliet in 1922 weer van zich spreken. Hij wilde in zijn parochie een katholieke school. Het gemeentebestuur verleende volledige medewerking bij het invullen der wettelijke formaliteiten. Eerst werden de ouders van de schoolgaande kinderen in staat gesteld om te stemmen. Van hen stemden 130 voor en 4 tegen. Even ter aanvulling: een klein aantal gereformeerde meisjes uit Ossendrecht was aangewezen op de jongensschool en moest toen de overstap maken naar het onderwijs van de zusters op de kloosterschool. Nu kon de overdracht met kerkbestuur "Sint Gertrudis" tot stand komen.

Als op 22 oktober 1922, na de H Mis, de overdracht wordt getekend door burgemeester Van de Ven en pastoor Wijtvliet is de R.K. Jongensschool St. Jan een feit. Nog dezelfde dag werd in zeven klassen een kruisbeeld opgehangen. Verder werden er zeven lesenaars en 96 nieuwe banken geplaatst. Het geheel met wandplaten, boeken, schrijfgerei, andere inboedel en gebouwen had een taxatiewaarde van f38.295,00.

*1919: Voor het eerst sneeuwpret op de vergrote speelplaats.
Links meester Krinkels*

Antoon Krinkels, die in 1919 als

onderwijzer aan de school was gekomen, werd benoemd tot eerste rooms-katholieke hoofdonderwijzer en bewoner van de nieuwe woning die naast het gemeentehuis was bijgebouwd. Krinkels was 28 jaar werkzaam in het onderwijs en tevens dirigent van het kerkkoor. In 1932 startte hij op de jongensschool met een uitleenbibliotheek, die geopend was op zondagmorgen na de hoogmis.

Het is 1938 wanneer Ossendrecht toe is aan een nieuw gemeentehuis. Op de plaats waar eens de school begon, kwam met wat sloopwerk en achteruitplaatsing van de toegangspoort, ruimte vrij. Het prachtige bouwwerk tegenover de nieuwe pastorie kon officieel in 1939 worden geopend. Dit was een grote vernieuwing van het dorpsbeeld.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de school ook wel wat ups en downs gekend.

Door inkwartiering van Duitse soldaten moesten de jongens tijdelijk naar de meisjesschool. Na de bevrijding, tijdens de slag om de Kreekrakdam, was de St. Jansschool in Canadese handen en weer later volgde de Engelse legermacht.

Zo heeft de jongensschool toch ook een internationale bezetting gekend.

Nog eenmaal dan ter afscheid in 1979 een reünie, waarna aan de Meulenberg de nieuwe St. Jansschool werd gebouwd en daarop volgde in 1983 de afbraak van het oude gebouw.

1936/1937 v.l.n.r.: Meester Kriezels, Verbrugge, Krinkels, Van der Audera, Paulus en juffrouw Kriezels, zus van meester Kriezels

Het Gemeentehuis

Zoals we reeds gezien hebben werd vanaf 1915 het gedeelte van de vrije school, grenzend aan de Dorpsstraat, in gebruik genomen als gemeentehuis.

Burgemeester Van der Ven was de eerste burgemeester die hier dit ambt vervulde.

Al vrij snel werd duidelijk dat het gebouw te klein was, maar toch duurde het nog tot 1939 vooraleer burgemeester Voeten, vanaf 1936 de opvolger van Van der Ven, het pand liet afbreken en er een nieuw gemeentehuis voor in de plaats liet zetten.

Het nieuwe raadhuis werd officieel geopend door de commissaris van de koningin, de heer Van Rijckevorsel.

Het jaar daarop brak de Tweede Wereldoorlog uit en werd burgemeester Voeten vervangen door burgemeester Vos de Wael, die 24 jaar lang de eerste burger van Ossendrecht zou blijven.

In 1964 legde Vos de Wael zijn functie neer, waarna André van Gils benoemd werd.

Toen deze in 1991 zijn functie neerlegde kon hij terugzien op een geweldige staat van dienst. Tijdens zijn ambtsperiode werd onder meer in ons dorp riolering, aardgas en kabel-tv aangelegd. Maar daar bleef het niet bij, wegen werden verbeterd, er kwamen nieuwe scholen, het gemeentehuis werd in 1987 drastisch uitgebreid, er kwam een bejaardenhuis en een multifunctioneel centrum, kortom te veel om op te noemen.

Toch nog twee details: in deze periode vestigden zich in ons dorp grote wielerveden, zoals bijvoorbeeld Jan Jansen en Henny Kuiper. Beiden kregen op het gemeentehuis een grootse huldiging: Jan na het behalen van zijn wereldtitel in 1964 en als eerste Nederlandse winnaar van de Tour de France in 1968 en Henny in 1975 na het behalen van de wereldtitel bij de profs.

Tot nieuwe burgemeester werd in 1991 Guus Swillens benoemd, die zich in recordtempo inwerkte in de

problemen van toen. Iedere Ossendrechtenaar weet nog wel hoe gevoelig het beoogde logistiek park op dat moment lag en hoe het uiteindelijk is afgehandeld.

Guus Swillens was behalve burgemeester ook een verenigingsmens en maakte zich mede hierdoor op zeer korte termijn geliefd bij de Ossendrechtelingen.

Vele dorpsbewoners vonden het dan ook jammer dat hij vanwege de naderende

herindeling in 1995 vertrok naar Born in Limburg.

Totdat de herindeling vanaf 1 januari 1997 een feit werd, moest er nog een waarnemend burgemeester benoemd worden en dit werd de heer Piet Rossou. Daarmee was hij de laatste burgemeester van ons dorp. Ook het Ossendrechtse gemeentehuis verloor na de herindeling zijn functie en werd opgekocht door de

Rabobank die het grootse gedeelte van het gemeentehuis ombouwde tot bankgebouw, waarbij gelukkig voor ons dorp het gedeelte daterend uit 1939 gespaard is gebleven. Hier werd in 2002 onder grote belangstelling het eeuwfeest van de bank in Ossendrecht gevierd. Door de fusie die vijf jaar later volgde met de Rabobank Roosendaal kreeg de bank de naam Rabobank Roosendaal-Woensdrecht en dit leidde weldra tot opheffing van het Ossendrechtse filiaal. Anno 2009 staat ook dit gebouw aan de Dorpsstraat in de verkoop en kun je er nog slechts geld 'eten' uit de muur.

De pastorie

Oude RK pastorie van 1834 tot 1936.

RK pastorie gebouwd 1937 bewoont tot heden.

Tegenover de jongensschool/nieuw gemeentehuis stond de oude pastorie, aangekocht in 1834 en in 1920 uitgebreid met twee kamers omdat een tweede kapelaan benoemd was. Het verouderde pand was in de dertiger jaren aan vervanging toe. Een nieuw te bouwen pastorie werd in 1936 aanbesteed en in 1937 in gebruik genomen, waarna het oude gebouw aan de straat afgebroken kon worden. Op 20 oktober 1940 werd het pand door

de Duitsers gevorderd en tot de bevrijding verbleef de pastoor daarom in het huis van Dora Mattheussens.

Enkele jaren geleden heeft het bestuur van de toen al gefuseerde parochie "De Bron", de pastorie willen verkopen. Door heftig protest van een groep inwoners uit Ossendrecht, is dit niet doorgegaan. Nu bewoont pastoor Hans de Kort, samen met zijn huishoudelijke hulp de bovenverdieping en wordt de benedenverdieping gebruikt als parochiecentrum. Hier bevinden zich o.a. ruimtes, die parochiële werkgroepen kunnen benutten voor vergaderen of andere activiteiten.

“Prinses” Paulientje

Naast de pastorie stond het huis van mejufvrouw Anna Maria Melsen, ongetrouwde dochter van burgemeester Willem Melsen, waar later Toon van Hoek in woonde en tegenwoordig oud-aannemer Piet Rutte Smout. Daaraan grenzend bevond zich het prachtige huis van prinses Paulientje, dat in 1936 alweer gesloopt werd.

Zie voor Paulientjes levensverhaal het kader hierna.

“Prinses” Paulientje

Omdat het huis van timmerman Michiel Musters en Anna Maria Couwenbergh door de januaristorm van 1878 zwaar beschadigd was, bracht Anna haar zevende kindje in de eest van David Withaegs ter wereld. Het gebeurde op 26 februari 's morgens om half zes.

[Geen alleenstaand voorval in Ossendrecht om in een eest geboren te worden. Cornelis van Veldhoven stelde in 1901 ook zijn drogerij beschikbaar aan een rijke boer. Zijn dienstmeid, een hoogzwanger jong meisje, bracht hier hun dochtertje ter wereld.]

Het meisje leek doodgeboren te zijn en men dacht reeds aan begraven. Gelukkig zag de ervaren baakster Veronika [Fron] Vos dat er leven aanwezig was in dat kleine lichaampje. Gezond bleek ze wel, maar het groeiproces liet later te wensen over. Volgens de dorpsbewoners was de lengte bij haar geboorte slechts 30 cm of *ietsje meer*. Zij zou in haar verdere leven tot 1895 maar 17½ cm groeien en een schamel gewicht bereiken van 8½ pond.

Ondanks haar levenslust en intelligentie bleef het een zorgenkindje. Begeleid en ondersteund heeft ze toch onderwijs genoten bij de zusters op de Berghoeve, als ze tenminste niet op reis was.

Een betaalde attractie

De geboorte van dit kleine bijzondere meisje met alles erop en eraan was het gesprek van de dag in Ossendrecht. Snel gingen dan ook stemmen op om met haar als een bezienswaardigheid kermissen te bezoeken. Dat zou al eens gebeurd zijn in Stabroek als drie weken oude baby met haar moeder. *Probeer maar eens op Sinksenfoor te Antwerpen, ge zult versteld staan van wat dat opbrengt.....*, zo adviseerde men de ouders. Vader Michiel was er in principe tegen, maar liet zich snel overhalen en het geld begon te rollen.

*Paulientje met haar zwager
Sjef Verschueren*

Ze verhuisden zelfs van Ossendrecht naar Brussel. Daar in een theater bij het St. Pietersplein, presenteerden vader en moeder een buitengewoon levend fenomeen, het wonder der wonderen, het kleinste meisje van de wereld: Prinses Paulina. *Een levende pop, komende naar Brussel, waar zij 3 maanden zal optreden, met een immens succes. De meest snoezige creatie die men heeft gezien sinds vandaag*, aldus meldde de Gazet.

Ze meet 37cm hoogte en weegt 2,5 kg. Vrolijk, gracieus zonder enige vervorming. Loopt en praat en heeft de bewondering van de Brusselse gemeenschap. Hr Emiel Grandsart, de baas van dit theater, permitteert te hopen dat deze kleine perfectie het Gentse publiek zal verbazen.

7 Mei 1881, drie jaar oud, vermeldt een affiche het optreden te Leipzig van die kleinste *Liliputanerin der Welt*. Paulientje was dat jaar ook in Parijs te zien geweest.

Maart 1882: het "Dwergenkind" trad op in Castan's Panoptikum te Berlijn. Rudolf Ludwig Carl Virchow, de grootste Duitse arts van die tijd, dacht destijds na onderzoek dat ze 9 jaar was, maar in werkelijkheid was ze toen net 4 jaar geworden.

Haar vader kocht in 1882 uit de erfenis van de familie Melsen een groot perceel grond van ruim 14 are op het dorp te Ossendrecht. Later werd daar een villa op gebouwd met de naam **Maison Princesse Paulina**, waaraan een waarde werd toegekend van f4.000. De naam **Prinses Paulientje** zou ontstaan zijn na haar bezoek bij koningin Emma, die haar op schoot nam.

In januari 1885 meldt dr. A Bouchard in het Journal de Medicine te Bordeaux dat hij Pauline op 12 maart 1883 aldaar onderzocht had, en schrijft dit aan dr. L. Van der Molen, arts en burgemeester in Stabroek. Deze bericht terug Pauline als baby gezien te hebben op de kermis te Stabroek.

Juni 1885 te Parijs: in de notulen van een vergadering van de Société d'anthropologie de Paris werd gemeld, dat op dat moment Paulina optreedt in Saint Germain-en Laye, een buitenwijk van Parijs. Berichten geven aan dat ze eerder optrad in het toen permanente circus in Montmarte, Cirque Fernando. Zij trad o.a. ook op in Colombier, Périgueux en La Rochelle, Berlijn en Stuttgart.

Toen vader Michiel op 5 maart 1889 overleed, werd de notaris gevraagd staat te maken en een acte van 13 bladzijden geeft een totaalbezit van f 45.000 weer. Voor gewone dorpsmensen een gigantisch bedrag.

1892 - In oktober en november heeft Paulientje opgetreden in Londen, in de Music hall Trocadero, Shaftesbury Avenue. Dit gebouw staat er nog en biedt onderdak aan de grootste video-games-hal ter wereld.

1893 - Opgetreden te Rotterdam in Tivoli aan de Coolsingel 24-26. In het Rotterdams Nieuwsblad stond de advertentie voor de show: Entreprijs, 1ste rang 50 cent, 2de rang 25 cent, kinderen 15 cent.

Ze trad op in Nederland, België, Frankrijk, Duitsland, het huidige Polen, Engeland, Schotland en Wales als levende attractie in wassenbeelden-musea en in theaters.

Op 18 november 1894 komen Paulientje en haar zwager Sjef Verschueren met de Holland-Amerikalijn aan in New York. Een deftige statietrap wordt uitgelegd en de reporters en fotografen bestormen de loopplank, want waar is Paulina die ons het mooiste plaatje van de dag kan bezorgen? Een grote zwaar besnorde man, Sjef Verschueren, meldt dat ze de pers nog niet kan ontvangen. Resoluut voegt hij daaraan toe: over een half uur is er een persconferentie in het Manhattanhotel en ik kan u verzekeren dat zij voor een grote verrassing zal zorgen. Teleurgesteld, maar met gedreven nieuwsgierigheid is ieder een half uur later weer present. Weer verschijnt Sjef alleen en met een brede grijns op zijn gezicht zegt hij: ik zal ze bij u

TIVOLI Coolsingel 24-26.

Ingang Schouwburg.

PRINSES PAULINA

het kleinste Meisje der Wereld.

16 jaar oud, 48 centimeter hoog,
3 Kilo's zwaar.

Iederen dag van 2-5 en 's avonds
van 7 $\frac{1}{2}$ -11 uur. 2030 10

Entrée 25 cents en kinderen f 0.15.

toveren, fotografen let op. One two ...three kom te voorschijn Paulientje. In een groot en wijd gearrangeerd bloemenboekje dat op tafel staat, komt beweging en kleine ragfijne handjes buigen de stengels wat opzij en daar stapt de kleinste bloemenfee ter wereld op de tafel. Zij maakt een sierlijke revérence naar de stomverbaasde reporters en haar stemmetje is als een geluid van tere belletjes: "Good morning gentlemen ... here I am, ik ben Paulientje."

New York is verrukt van haar.

PROCTOR'S
PRINCESS
PAULINA.

10 A. M., all day to 10:30 P. M.
Princess Paulina, Tiniest Living
Woman, at 12, 3, & 9 P. M.
S. Rinas, Rogers Bros. & Em-
perors of Music. 50 Others. Liv-
ing Pictures.

SUNDAY To-day and To-night, 2 P. M. **CONCERT**
M., all day to 10:30 P. M.

Het werd december. Verschueren had een contract afgesloten met het Proctor-theater op Broadway in New York. De mensen stroomden toe. Verschueren deed daar nog een schepje bovenop door f12000 uit te loven voor iemand van 17 die kleiner was dan de 48 centimeter, die zijn prinses zou tellen.

Maar het ging fout. De Europese doktoren hadden de lange zeereis afgeraden, omdat het popje niet sterk was, maar Sjeff Verschueren bezweek voor de aantrekkelijke aanbiedingen.

Iedere avond traden ze op voor uitverkochte zalen en het publiek raakte uitzinnig bij het zien van haar

Castans Panopticum. Princess Pauline.

(a 883/2 B) von 11-1 Uhr und von 4-9 Uhr [4375/2]

handstandjes en het gemak waarmee ze 'zware' gewichten boven het hoofd tilde.

Na deze topsuccessen kreeg Prinses Paulientje longontsteking, waaraan zij op 15 februari overleed. De belangstelling voor haar was zo groot geweest, dat er dadelijk f 60.000 werd geboden voor het stoffelijk overschot. Zelfs voor Verschueren ging dit te ver, al zou het overbrengen van dit lijkje f 1.000 kosten. Ze werd gebalsemd en neergelegd in een bedje van satijn in een bronzen kistje zonder deksel, daar omheen een zeer fijn en keurig afgewerkte en van binnen met lichtblauw gevoerde kist met zilveren handvaten en glazen deksel en tenslotte weer vervat in een eikenhouten kist. Door een glazen deksel kon men Paulientje in een blauw satijnen jurkje zien liggen. Op haar hoofd droeg zij een gouden kroontje, versierd met diamanten en granaten. De toeloop was kolossaal groot; duizenden mensen wilden prinses Paulientje een laatste groet brengen.

Duizenden toeschouwers stonden ook op de kade om haar zwijgzaam uitgeleide te doen.

Enkele weken later stond zij in de veranda van Maison Princesse Pauline te Ossendrecht wederom opgebaard. Op 6 maart 1895 werd zij na een plechtig requiem, begeleid door 14 bruidjes die de toegezonden bloemenkransen droegen, onder grote belangstelling naar het oude kerkhof gebracht.

De daarbij passende treurmarsen werden verzorgd door harmonie De Hoop.

Het verhaal deed de ronde dat ze in een grafkeldertje zou worden geplaatst. Er zijn echter geen aanwijzingen dat er voor haar toen zo'n graftombe was gebouwd. Een niet meewerkende pastoor Van Dooren misschien? Hoewel buurtgenoot was de vriendschap met de familie Musters niet bepaald groot. Hij was nooit ingenomen geweest met het feit dat door haar beperking het kleine meisje werd uitgebaat. Geen enkele gift van hun rijkdom was er ooit geschonken aan de kerkgemeenschap. Een andere conclusie i.v.m. het uitblijven van het grafkeldertje kan zijn: een geldkwestie en/of onenigheid in de familie over het gehele verloop en de handelingen van zwager Sjef Verschueren? Hij moest echter verder met zijn leven en pakte deze stiel weer op: de nieuwe attractie was een dame met baard, getoond op de Zaandamse kermis.

In 1937 zou zonder aanvraag bij de gemeente, eigenaar van dit kerkhof, door de familie het lijkje zijn opgegraven. Bij opening van het kistje 'schrompelde het lichaampje direct ineen,' aldus een familielid. Hij vermoedt dat door dit voorval de restanten zijn verdwenen.

De moeder van Paulientje overleed in 1915 op 73-jarige leeftijd. Zij stond niet bekend als een aangename, vrolijke vrouw, maar had in haar leven ook bijzondere dingen moeten doorstaan. Na haar woonde in Paulientjes ouderlijke huis Cornelis Dries en vervolgens de familie Treels. Ook enkele jonge gezinnen bewoonden een gedeelte van dat pand. Lies de Moor was de laatste. Zij moest gedwongen opstappen toen in 1936 het geheel werd gesloopt door vader en zoon Sjaak en Frans van Dooren.

Het perceel werd eigendom van de kinderen De Beukelaar en in de jaren 50 werd er een dubbelhuis op gebouwd.

De stenen leeuwkes, die voor de villa lagen, bleven behouden en werden geplaatst bij huize Sterrebosch van de familie Jacobs op Calfven.

OSSENDRECHT, 8 Maart.

Heden had op het Kath. kerkhof de begrafenis plaats van „Prinses Pauline“.

Aan de groeve hield de zwager van de overledene, dhr. J. Verschueren, eene korte redevoering in de Fransche taal.

De harmonie „De Hoop“ voerde treurmuziek uit.

Ter aanvulling kan nog gemeld worden, dat Prinses Pauline te New-York eene koude had gevat, waarbij zich eene borstziekte voegde. Daarop volgde eene hersenziekte, welke haar ten grave sleepte; 10 minuten voor haar overlijden bezat zij nog geheel haar bewustzijn.

+

TER ZALIGER GEDACHTENIS
VAN MEIUFFROU
JOANNA PAULINA Musters,
(IN DE WERELD GENAAMD:
PRINSES PAULINE),
geboren te Ossendrecht den 26 Febr. 1878
en overleden te New-York (Amerika)
den 15 Febr. 1895.
Begraven te Ossendrecht.

Laat de kleinen tot Mij komen en weerhoudt
ze niet: want voor dezulken is het Rijk
Gods. (Marc. X, 14.)

Zij is verdwenen als de bloem des velds, die
s morgens ontkluikt, frisch en vol glans...
en s avonds het hoofd buigt en sterft.
(H. Ennodius.)

Waarom, o God, ontrukkt Gij ons dit dierbaar
kind? Gij hadt haar ons gegeven, o Heer,
tot ons geluk, Gij eischt haar terug; wij geven
haar zonde morren, maar met een gewond
hart weder. (H. Ephrem.)

Gij bidt voor mij, (lieve Moeder, Broeders en
Zusters.) Ik zal met u voor u bidden en
welhaast zal ik u voor altijd wederzien bij
waar droefheid in genoeg en tranen
vreugde veranderen. (Fenelon.)

R. I. P.

Typ. J. Van Poll-Suykerbuyk, Roosendaal.

HERBERG HET WITTE PAARD

Tegenover het huis van Prinses Paulientje begonnen Ludovicus Benedictus de Beukelaar en Anna Lucia Holtzer in het jaar 1884 met de uitbating van een herberg. Voorheen woonde in dit uit begin 1800 daterende huisje achtereenvolgens de schoenmaker Cristiaan Passchier, geboren te Vierlingsbeek en dan de uit Rotterdam komende onderwijzer Willem Nicolaas van Damme. Na hem de eveneens onderwijzer zijnde Laurentius Cornelis Holtzer en zijn vrouw Carolina Withagen uit Halsteren, de ouders van bovengenoemde Anna Lucia Holtzer.

In 1891 ontstond er in en om de woning een wat andere situatie door de heroprichting van een schutters-

club, waarvoor een nieuwe schietbaan aangelegd werd in hun achtertuin. Waarschijnlijk zou dit schuttersgilde, "De Inca's" genaamd, vroeger gehuisvest geweest zijn in De Prins, of zoals het toen werd genoemd De Prins van de Lindebomen. Dit zou dan ten tijde van Hendrik van Os, toen wonend op de Vijverhoeve, kunnen zijn opgericht als burgerbescherming. Schuttersgilden waren er in Bergen op Zoom al eerder. Ludovicus was een broer van de cichoreifabrikanten Gebroeders de Beukelaar.

Antoon Melsen en Adriana Leijten werden in 1904 de nieuwe bewoners van het Witte Paard.

Toon stamde af van landbouwer Tiest Melsen en Adriana was afkomstig van de Ossendrechtse Kaai. Toon werd in dat jaar benoemd tot opzichter over de Vijdt- en de Grenspolder. Als bijverdienste thuis bezaten zij een winkel en herberg, gelegen in de dorpskern. Naast het gewone herbergleven en het schuttersgebeuren had het Witte Paard met Ossendrechtse kermis, ondersteund door muziek en dans, toch iets apart. Een mevrouw, zelf op latere leeftijd getrouwd, vertelde mij, dat dit de plaats was voor toenadering van wat oudere "jongelui", die nog steeds in de liefde bleven geloven. "Wij, opgetutte jongedames, zaten vol spanning daar op de bank, in afwachting wie er met ons wilde dansen en zo verder. Daar, in het Witte Paard heb ik mijn ridder gevonden, maar helaas ging zo'n wens niet voor iedereen in vervulling...."

Hun zoon Arie was bakker en hij nam in 1924 de zaak van zijn ouders over, sloot de herberg en richtte er een bakkerij met winkel in. In 1936 werd het hele pand afgebroken en kwamen er drie nieuwe woningen op deze plaats, waarvan een met winkel en bakkerij voor het gezin Melsen. Omstreeks 1965 werd de zaak gesloten en omgebouwd tot woning.

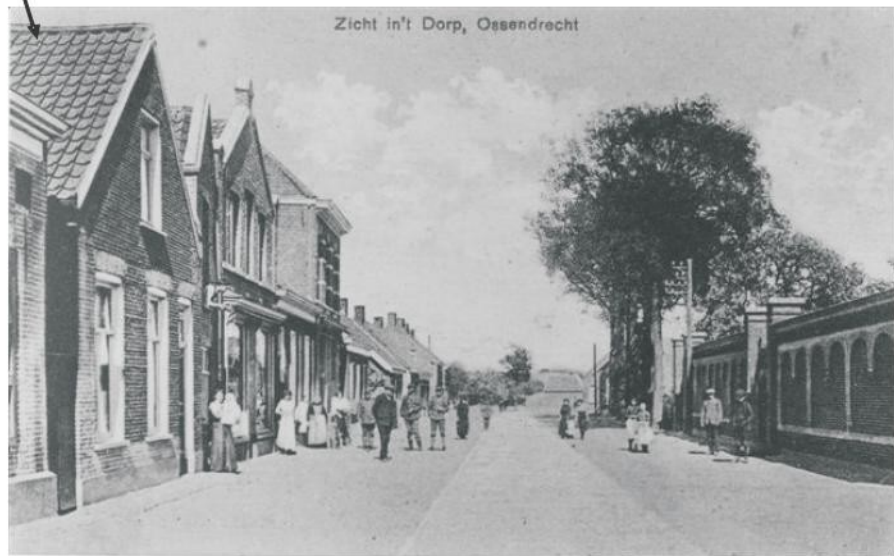
Een stukje dorps historie

Als we verder richting het Marktje lopen passeren we een pand dat in 1850 gebouwd is door geneesheer en vroedmaster M.J. Schreppers en Maria Theresia Coshorst. Later vestigden Marinus van Oevelen en Anna Cornelia Sloven hier hun kruidenierszaak, die weer werd overgenomen door zoon Piet, beter bekend als Piet van Rinuskes.

In de jaren '70 is de winkel omgebouwd tot bakkerij Brabroba; inmiddels ook gesloten.

CAFÉ DE COMMERCE

We lopen door en komen aan deze zijde van de Dorpsstraat nog drie cafés tegen. Het eerste café was herberg *De Commerce*, dat omstreeks 1870 uitgbaat werd door handelaar Petrus Swagemakers en Johanna Catharina van den Eijnden. Vanaf 1898 tot omstreeks 1920 was hovenier Marijn Hoeks er de herbergier met zijn vrouw Maria Catharina van den Bergh.

Toen Marijn stopte werd het pand omgebouwd tot slagerij waar Van Looy de eerste slager was en waar daarna Michel Melsen, getrouwd met Louisa F.D.C. Schroeijers, hetzelfde vak uitoefende. De volgende bewoner was kleermaker-kapper Sjos Orban, een Belgische vluchteling vanuit de Eerste Wereldoorlog, die in Ossendrecht trouwde met Coletta Maria Wils. Een prima vakman en een liefhebber van de schutterij. Inmiddels woont, na diverse verbouwingen, Jo van de Bergh op de plaats waar eens herberg *De Commerce* stond.

CAFÉ DE JAGER

We passeren de vroegere winkel van Jac van Dooren en zijn dochters Sjan en Cor en komen dan bij de plaats waar café *De Jager* gestaan heeft.

Hier kochten in 1880 Adrianus van Zundert en Anna Maria Musters een woning en verbouwden het tot café *De Jager*. In de volksmond werd dit echter de 'herberg van Mij de Voet' genoemd, omdat de vrouw van Adrianus een afwijking aan haar voet had, waar-

voor zij een speciale zwaardere schoen droeg. Mij was een tante van Prinses Paulientje. Ook in dit café werd in 1891 een schuttersclub met schietbaan opgericht. Als we de beide dorpsschutterijen bekijken, de een met hoeden op stand onder de toren in het centrum en de ander, met petten op, onderaan de Aanwas. De 'hoeden'club van café De Jager heeft zeker zestig jaar bestaan, met de schietbaan later naast het voetbalveld.

Dochter Dimphina trouwde op 6 augustus 1913 met Levien Clarijs, die schoenmaker was. Zij namen het café van haar ouders over.

In 1920 kocht Levien een wagen die bestemd was voor zowel vracht- als personenvervoer en hiermee was de eerste reisbus van Ossendrecht een feit.

Later werd er om gelachen: des morgens in alle vroegte bracht Levien de meisjes naar 'het bullenfabriek' te Bergen op Zoom, vervoerde verder de hele dag uien naar de veiling, en na de laatste vracht keerden de dames weer comfortabel huiswaarts.

In 1923 kwam Dimphina te overlijden, waarna Levien hertrouwde met Adriana Mathilde Verrest.

Hun café deed goede zaken. De toneelvereniging T.O.G. werd opgericht, alsmede een biljartclub. De twee biljarts waren op zondagen bijna altijd in gebruik. *De Jager* hoorde tot de grotere cafés van het dorp en dan moest er met Ossendrechtse kermis ook een orgel geplaatst worden. Mis gemeten: aan de voorgevel bij de deur moest wat worden weggekapt en na afloop kon het gevaarte niet meer naar buiten..... Het café is in

de dertiger jaren verbouwd en uitgebreid met een betere akoestiek voor orgelklanken.

Het ODIO-team in de toptijd, begin vijftiger jaren van de vorige eeuw

Op 1 november 1931 werd in het jongenspatronaat door kapelaan Floran van Putte de voetbalclub O.D.I.O., Ons Doel Is Ontspanning, opgericht. Een leuke geboren uit gezamenlijke inspanning en jeugdig enthousiasme. Het clublokaal kwam bij Levinus Clarijs.

Op zich was dit een goede keuze want het voetbalveld kwam als het ware in de tuin van het café te liggen.

De leden van O.D.I.O. hadden hier ruim veertig jaar hun clubhuis, van waaruit thee werd geschonken tijdens de rust, en de voetbalmaterialen na afloop konden worden opgeslagen. Voor uitwedstrijden vertrok men vanaf daar met de bus van Clarijs.

Levien had besloten het vrachtvervoer te laten vervallen en meer aandacht te besteden aan het personen-

vervoer. Samen met zijn zoon Janus ging hij zich richten op reisbussen en taxi's. Hun busbedrijf kreeg de toepasselijke naam De Reisduif.

Toen in de jaren '70 het bus- en taxibedrijf weggedaan werd sloot kort daarop ook het café zijn deuren. Zoon Janus bleef nog tot zijn dood in het pand wonen en tot die tijd bleef ook de café- inrichting in stand. Na zijn dood werd het omgebouwd tot een woonhuis.

Kledingmagazijn De Vlinder

Naast het café De Jager stond een grote woning, die in 1883 gebouwd zou zijn door kleermaker Josephus Timmermans uit Kalmthout. Zijn zoon en opvolger Frans trouwde te Ossendrecht met Anna Catharine Vervloet. De beide kleermakers waren meester in hun vak. Een tiental leerlingen uit Alkmaar, Tholen, Eindhoven, Borgerhout, Wouw,

Steenbergen, Utrecht en Deventer, werd er in de loop der jaren bij hen opgeleid. De dochter van Frans, Mientje, trouwde met Antoon Jansen en zij verbouwden tijdens de Eerste Wereldoorlog deze woning tot winkelpand. Dit kledingmagazijn, genaamd "De Vlinder", was een gedurfde overgang naar confectiekleding in een dorp dat voorzien was van kleermakers en naaisters. Toch slaagde dit wonderwel.

Schoenhandel

Theodorus [Dorris] Vervloet kwamen we in de vorige Tijding al tegen toen hij zich vestigde als leerlooier, schoenmaker of schoenpegger in de Kerkstraat. De schoenmakerijen van de familie Vervloet hebben een lange traditie gehad in Ossendrecht. Theodorus trouwde in 1839 met Anna Catharina van der Heijden. Zijn eerste vrouw Johanna Catharina van Linden was na twee jaar huwelijk overleden. De opvolgers Vervloet werden door de dorpingen in een adem genoemd: Fons van Frans van Toontje van Dorisse. Bovengenoemde Frans en zijn ongehuwde zus Dina vestigden zich beiden met elk een eigen schoenenzaak aan de huidige

Dorpsstraat op nog geen 25m afstand van elkaar. Frans was zelf schoenmaker, terwijl bij Dina de schoenen gerepareerd werden door hun stiefvader Langeberg, in een werkplaatsje naast de winkel van Dina. Beide winkels zijn omstreeks 1980 gesloten en vanaf die tijd heeft Ossendrecht geen schoenzaak meer.

CAFÉ DE AREND

Het derde café dat aan deze zijde van de straat gestaan heeft was café De Arend, dat vanaf 1886 stond op de hoek Doktersstraat /Dorpsstraat. Eigenaar Petrus Nuijts, gehuwd met Paulien Musters, was behalve herbergier ook winkelier en boswachter. Overigens was zijn vrouw Paulien de peettante van Prinses Paulien-

tje.

Het café werd al vrij snel gesloten, waarna zij zich toe gingen leggen op de kruidenierswinkel.

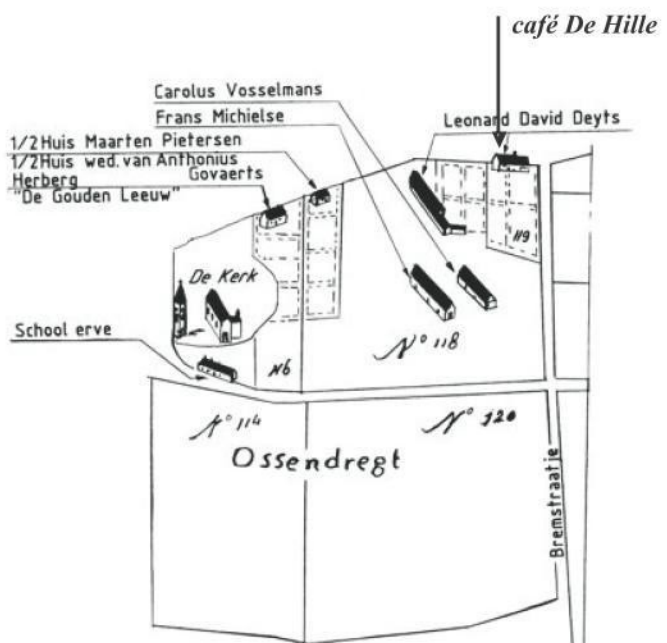
Hun ongetrouwde dochter Marie was vele jaren een gekende kruideniersvrouw in ons dorp. Gekleed in proper voorschoot met lange mouwen was Marie Nuijts tot het laatst toe paraat.

Nadat de winkel gesloten was diende het nog jaren als woonhuis, met Louis Wils als laatste bewoner.

In de jaren '60 werd het pand afgebroken en bouwde Henk van de Kloof hier een fiet-senzaak. Toen die ermee stopte kocht loodgieter Ad van de Korput het en zijn vrouw Dimphie van Keulen begon er een florerend luxe-huishoudelijke-artikelen-winkeltje. De rest van het terrein had Ad ter beschikking voor zijn werkzaamheden. Toen ze het bedrijf aan hun jongens overdroegen verhuisden ze en kwam er uiteindelijk een ander zaakje in, genaamd Fairy Tale. Maar dat bleek toch echt het einde van het sprookje te zijn.

CAFÉ DE HILLE / CAFÉ DE NIJVERHEID

Voor het laatste cafeetje dat we hier bespreken steken we de Dorpsstraat over. Op de hoek met het huidige straatje Eikelhof, eerder ook wel Bremweg, Holleweg of Kerkhofpadje genoemd, vinden we hier vóór

Fragment kaart Adan van 1761 met daar ingetekend de bewoners rondom 1805

1700 enkele bouwwerken van de in Brussel wonende grootgrondbezitster mevrouw Arents, weduwe van Melchior Charles.

Bierbrouwer Goverd Deys nam alles over en begon in een van de gebouwen op de hoek, tevens zijn woonhuis, herberg De Hille, genoemd naar dit gebied -hoogte ofwel hille- ten oosten van de kerk. Weduwe Deys bleef er wonen en na haar dood hun zoon Leonard. In die tijd woonde Carolus Vosselmans op nr 119 en chirurgijn Frans Michielse op 118. Dit was de situatie tot 1805.

We maken een sprong in de tijd:

in 1882 kwam dit gedeelte van Ossendrecht in handen van de Antwerpenaar Frans Coveliers, gehuwd met de Ossendrechtse Johanna de Beukelaar. In 1897 vertrok hij weer naar Antwerpen. Meer hierover in de volgende Tijding. Zeven jaar eerder had hij het perceel grond waarop herberg De Hille had gestaan verkocht aan Adrianus Cornelis Koolen en diens vrouw Anna Cornelia de Beukelaar, een zus van zijn vrouw. Daarop bouwde timmerman Koolen een huis met café en werkplaats onder de naam *De Nijverheid*.

Werk en activiteiten genoeg bij de familie Koolen - de Beukelaar, maar toen kwam de tegenslag: Anna overleed in 1909, en Adrianus stond er alleen voor.

Gelukkig kwam er steun uit Zandvliet van zijn nicht Lucia Janssen. In 1912 hertrouwde Adrianus, nu met Adriana Hoeckx. Na zijn overlijden op 16 mei 1919 werd de herberg gesloten, maar de nijverheid ging wel door: het jonge echtpaar Frans van der Poel - Bogers begon er een bakkerij en winkel. Hun opvolger in de twintiger jaren was Piet Kil - van de Bergh, ofwel in Ossendrechtse voertaal 'Piet de Goeie'.

De naam *De Nijverheid* maakte plaats voor de Eerste Ossendrechtse elektrische brood- banket- en kleingoodbakkerij. Piet had meerdere pijlen op zijn boog: 's zomers verkocht hij ijsjes en zo rond het Sint Nicolaasfeest was hij de man van het fijne suikergoed. De winkel stond er vol van, zelfs de reclame in het Nederlandse vakblad verwees naar deze specialist.

Piet was de gemoedelijkheid zelve, maar desondanks goed in staat om tijdens de bevrijdingsoptocht in Ossendrecht met een zeer strenge blik Joseph Stalin uit te beelden. Samen met Frederik Fontijn als Franklin Roosevelt en Alfons Timmermans als Winston Churchill spoedde hij zich naar de conferentie van Jalta onder leiding van veiligheidscommandant Adrie Dingnouts.

v.r.n.l.: dames- en herenkapsalon Jan Verrest, winkel en brouwerij van Alfons Timmermans, timmerwerkplaats Cornelis van de Bergh met winkel, nu kledingzaak gedreven door Adrie Sebregts. Op de percelen van de twee eerstgenoemden kwam de bank.

Rabobank Ossendrecht

Na het overlijden van directeur Guust Jansen in 1959 moest er naar een andere banklocatie uitgekeken worden. Deze werd gevonden in de Dorpsstraat, waar in 1960 een nieuw kantoor gebouwd werd. Dit tussen Adrie Sebregts en kapsalon Verrest.

Zoon Louis werd aangesteld als directeur en ook zus Ida verhuisde mee naar het nieuwe gebouw. In 1972 werd de naam Boerenleenbank door een fusie met de Raiffeisenbank veranderd in Rabobank.

Ida overleed in 1977 en het jaar daarop zag Louis vanwege ziekte zich genoodzaakt terug te trekken. Zijn broer Stan nam het roer van hem over en bleef tot 1993 deze functie vervullen.

De opvolger van Stan werd Kees Jansen, die overigens geen familie van Stan was. In 1997 ging de Ossendrechtse Rabobank een fusie aan met de bank in Hoogerheide en Putte en hierdoor veranderde de naam in Rabobank Zuidwesthoek.

Het oude Ossendrechtse gemeentehuis werd opgekocht en omgebouwd tot een compleet nieuw en modern bankgebouw. Het vorige bankgebouw werd afgebroken en hier staat nu midden in het dorp een enorm appartementencomplex, voornamelijk bewoond door Ossendrechtse senioren.

Aannemer Jappe Smout overhandigt directeur Louis Jansen een cadeau bij de opening van de bank aan de Dorpsstraat.

Het tijdperk van de vele cafeetjes in Ossendrecht liep parallel met de opkomst van de katholieke geestelijkheid. Na de mis dook men voor het sociale leven één van de vele cafeetjes in. In de volgende Tijding berichten wij verder over deze geestelijkheid in de Dorpsstraat. ♣

*Raad van toezicht, staand vlnr: dhr. Hendrickx, dhr. Jacobs-Michielsen, Cees Jansen en Piet Melsen
zittend vlnr.: Piet Jacobs, Stan Jansen, Emile van den Eijnden en Gides van Meir*

KUNST OF KITSCHAVOND VAN 15 OKTOBER 2009

Een impressie van de 'kunst of kitschavond' georganiseerd door heemkundekring Het Zuidkwartier in hotel Dekkers, Ossendrecht. Deze avond kwam tot stand op initiatief van Eugène Jansen, Piet de Dooij en Adrie Raats. Zij wisten maar liefst vijf experts te strikken van het Zeeuws Veilinghuis uit Middelburg. Zo te zien is dit wel voor herhaling vatbaar. Eugène geeft op pagina 50/51 een nadere toelichting. De foto's zijn van Frans Klaassen

EMIEL EN PIERRE RAAIJMAKERS

KUNSTENAARS EN BROERS, DIE HUN SPOREN NALIETEN IN ONS HEEM

door Jan van Elzaker

Onlangs kwam ik in het bezit van het schilderij: “Zicht op Den Agger bij Woensdrecht vanuit de schorren van ‘t Scheldt”. Reeds jaren zag ik het hangen als ik bij een vriend binnenkwam. Heel uitdagend, met opzet, hing het boven de deur die toegang gaf tot de woonkamer. Geen gelegenheid liet ik onbenut om mijn belangstelling voor het doek te tonen. Maar steeds weigerde hij er afstand van te doen. Het had hem bij het schrijven van zijn boek “Accoord, zei van Putte” ook zo veel inspiratie gegeven, dat hij er moeilijk van kon scheiden. Tot voor kort dus. Was hij het “gezaag” mijnerzijds beu? Het hangt nu eindelijk bij mij thuis op een prominente plaats!

Het is een schilderij dat mooi is vanwege het thema: de combinatie van het zicht vanuit de zeventiende-eeuwse schorren, vanuit de Prins Karelpolder, ten noordwesten van het dorp Woensdrecht, met de skyline van het dorp uit de dertiger jaren van de twintigste eeuw; dus nog mét de Stompe Toren. Die oude beeldbepalende kerkruïne uit de vijftiende eeuw zal evenwel op 18 oktober 1944 in elkaar zakken, ongeveer tien

“Zicht op Den Agger bij Woensdrecht vanuit de schorren van ‘t Scheldt”

jaar nadat het schilderij werd geschilderd; Duitse en Canadese afgeschoten munitie hebben de eeuwenoude beeldbepalende kolos en een baken voor de scheepvaart, te zwaar verwond. Terug opbouwen, na de oorlog, was geen optie. Men had wel wat anders aan het hoofd . . . Zal hij ooit nog eens terugkomen? Actueel is het item weer wel!

Verder is het tafereel mooi vanwege de stijl waarin het is geschilderd: de sfeer van “in en boven het Scheldt” uit mijn jeugd, druipt er vanaf. Ik word er door geobsedeerd, kan er lang naar kijken en uren over vertellen: over die geschiedenis van de verdronken dorpen in de zestiende eeuw, de ondergang van de moer- en selnerende¹ bewoners van het Scheldebekken, de verdwenen haventjes, de overzetveren langs de

Schelde naar Zeelands Zuid-Beveland en de alles verwoestende stormen. En nog veel meer. Het schilderij verhaalt over de geschiedenis van de huidige polders, de bijna verdwenen Agger en de dorpen op de Steilrand, Hoge Rand, of, zo men wil, op de Zoom. Of, nou ja, sinds enige jaren dan toch, op De Brabantse Wal.

En wie is de schilder, die dit beeld voor ons heeft opgeroepen, die zich in de afgebeelde schorren heeft geposteerd, tegenover die “ruggengraat” in de verte, die de scheiding aangeeft tussen hoog en laag, zand en klei, bos en zee, en de gave had van het te scheppen om het te bewaren voor het nageslacht? Die heet Raaymakers! Maar welke? De signatuur, verborgen onder een dun lijstje linksonder, geeft voor bijna honderd procent zekerheid, dat het Emiel Raaymakers is.

De vakleraar/kunstenaar/pedagoog/groepsleider uit de tijd van de pioniersjaren van de Volksabdij Onze Lieve Vrouw ter Duinen, in de tweede helft van de dertiger jaren van de vorige eeuw, bracht me even in verwarring omdat de E met wat fantasie als P gezien zou kunnen worden.

Pierre Raaymakers², de oudere broer van Emiel, de kunstenaar/beeldhouwer, schilderde immers ook. Gesteund door de bevestiging van Godelief en Marijn Raaymakers, uit Oosterhout, respectievelijk schoondochter en zoon van Emiel, houden we het er op, dat “ons vader Miel” de schilder is van het tafereel vanuit de schorren.

Emiel Raaymakers

¹Turf- en zoutwinnende activiteiten.

²De hele, zeer uitgebreide familie schrijft de achternaam zowel met y als met ij door elkaar.

Woeste grond

Wie was hij?

Werklozen en Miel Raaymakers

Als kapelaan Flor van Putte in Ossendrecht het initiatief neemt in 1932 om de “Zorg voor de werkloze jeugd” op zich te nemen, mondt dit uit in de aankoop van 20 hectaren woeste gronden ten noorden van het oude Jagersrust, het huidige gebied met de gebouwen van Onze Lieve Vrouw ter Duinen.

De officiële opening van Stichting Onze Lieve Vrouw ter Duinen vindt plaats op 14 september 1936. In het begin van 1935 is met behulp van enkele beroepskrachten en regionale jeugdige werklozen al met de bouw van het hoofdgebouw en bijkomende werken begonnen. Het geheel staat onder leiding van de vanaf 20 februari 1935 tot rector van de Stichting benoemde Flor van Putte, tot dan toe kapelaan in Ossendrecht. Het is net vóór deze periode dat de familie Raaymakers uit “De Leur”, nu Etten-Leur, met enige leden van hun gezin, in Ossendrecht neerstrijkt, na vanaf 1931 enige tijd in Brasschaat te hebben gewoond. Vader M. C. J. Raaymakers, Marijn, geboren 28-12-1873 in De Leur en overleden in Putte op 26 maart 1946, was koekfabrikant in Leur en leverancier van bakkerijgrondstoffen, zoals beschuitgelei. Moeder L. E. Peeters, Laura, was afkomstig van Antwerpen, aldaar geboren 28-03-1878 en overleden 21-08-1944 in Bergen op Zoom. Het was voor vader Marijn Raaymakers zijn tweede huwelijk, nu met Laura. Zijn eerste echtgenote stierf met hun eerste kindje in het kraambed. Waarom hij met zijn gezin in onze streek terecht komt in de loop van de dertiger jaren van de vorige eeuw, zullen we later zien.

Meer leiding nodig op de Volksabdij

Natuurlijk kan rector Flor van Putte een en ander niet in zijn eentje regelen voor de tientallen werklozen en andere werkkrachten op het terrein van de Volksabdij. De aanstelling van de verdere begeleidingsstaf komt snel tot stand. De werklozen worden opgevangen door een heel team, waarbij de Broeders van Huijbergen de algemene leiding hebben op het gebied van administratie, werkobjecten en de keuken. Op de verschillende vakgebieden heeft een volwassene de leiding. De hoofdaannemer is Louis Dries uit Ossendrecht. Bij de metselaars is ene Huybregts uit Putte sectiehoofd en bij de timmerlui Toon van der Laak uit Hoogerheide; die heeft al een schaafmachine ter beschikking om kozijnen te maken. Voorts heeft voor het grondwerk Husaarts, die bij De Heidemij in dienst is, de leiding; hij komt van het Zandfort uit Hoogerheide. Hij heeft als assistent Willem Goossens, volgens de burgerlijke stand, maar iedereen heeft hem alleen maar als Willem van Kaaie gekend.

Onze Lieve Vrouw ter Duinen in de opbouwfase: let op de jongens en de barakken op de achtergrond. Het kruis rechts is nog steeds in het struikgewas aanwezig

Naast die ambachtelijke volwassen medewerkers worden nóg twee leken aangenomen als op 23 april 1936 met werkloze jeugdigen wordt begonnen, die intern, in zogenoemde “lange kampen” van steeds ongeveer acht weken, komen wonen en werken op het terrein van de Stichting.

Antwerpsestraatweg 58a, Hoogerheide

Op deze datum treden namelijk Miel Raaymakers als kampleider, en Tiest Mous als hulpleider, in dienst op de Abdij. De laatste is afkomstig uit de Doktersstraat A79 in Ossendrecht. Eerstgenoemde Miel Raaymakers, *1911, is getrouwd met Elisabeth Heger, * 1912, die enige jaren gouvernante in het gezin van dokter Edixhoven in Ossendrecht is geweest. Hij trouwt op 24 juni 1939 vanuit het ouderlijk huis De Blokhut in Putte, waar zijn ouders ondertussen vanuit Ossendrecht zijn neergestreken en gaat in Hoogerheide wonen in het huis, eigendom van Dien en Marie Groffen, aan de Antwerpsestraatweg 58a, schuin tegenover de huidige Boerenbond.

Emiel Raaymakers

Als Emiel in 1936 op de Volksabdij begint in zijn nieuwe baan, blij in deze armoedige jaren van de “werkverschaffing” er een te hebben, heeft hij al een opvallend en enigszins excentriek leventje achter de rug, samen met zijn oudere en ook zeer kunstzinnige broer Pierre. In het gezin van zeven kinderen, waarvan de meisjes allemaal de kostschool bij de Zusters in Boxtel bezoeken, nemen Pierre en Emiel de eerste en derde plaats in; in volgorde van leeftijd wel te verstaan.

Ze zijn geen goede ondernemers, maar wel ondernemend.

In juni van het jaar 1930, de familie woont nog op “De Leur”, maken Pierre en Emiel samen een voettocht per hondenkar naar Italië. Zij verdienen de kost met het schilderen van religieuze werken. De legende verhaalt, dat ze zelfs in de Sixtijnse Kapel schilderwerk hebben verricht. Bijna een jaar later, in het voorjaar

Het ouderlijk gezin van Marijn en Laura Raaymakers: rechtsboven Emiel, rechtsonder Pierre

van 1931, keert Emiel alleen terug. Vanwege het feit, dat er thuis een oproep voor militaire dienst in de bus is gevallen t h u i s , breekt hij de reis af. Pas in september, hij is dan meer dan een jaar weg geweest, keert Pierre terug in het vaderlijk huis. Weer,

volgens “de legende”, wordt verhaald, dat hij in die zomermaanden van 1931 zwemwedstrijden met de dochter van Mussolini heeft uitgevochten.

In februari 1933 vertrekken de artistieke avonturiers weer. Vanuit Brasschaat. Nu voor een trip naar Palestina, om na een reis per boot en trein aldaar de heilige plaatsen te bezoeken. Ook nu verdienen ze weer de kost met schilderwerken. Als ze in september 1933 terugkeren bij hun ouders in Brasschaat, in mei 1931 vanuit De Leur daarheen verhuisd en woonachtig in villa Eikelbosje, begint hun kunstenaarsleven.

Ossendrecht: woonhuis naast museum Den Aanwas waar het gezin van Marijn Raaijmakers enige jaren woonde

In 1935 verhuist het gezin van Marijn Raaymakers van Brasschaat naar Ossendrecht en vestigt zich in het prachtige pand van Dankert Sneep uit 1901. Gelukkig voor Guust van den Eijnden en zijn nakomelingen. Want Valentine, zus van Emiel en Pierre, wordt op de Ossendrechtse landbouwer verliefd. Ze verlopen, trouwen en stichten hun door iedereen gekende en gewaardeerde gezin, woonachtig op de Vijverhoeve. Hun oudste zoon Marien, priester en missionaris, zal tientallen jaren in Tanzania werken.

Het is in deze Ossendrechtse periode dat Emiel in beeld komt voor zijn taak op O.L. Vrouw ter Duinen. De paar jaar tussen de thuiskomst uit Palestina en de benoeming op de Abdij, hebben Emiel en broer Pierre in de wijk Koningshof van de plaats Schoten bij Antwerpen, een atelier/pottenbakkerij in de Kunsthal gerund. Ze hebben er ook nog samen gewoond.

Ondertussen is Pierre op 10 oktober 1934 met zijn Lieske Ooms uit Antwerpen getrouwd; hij verhuist naar Dessel in België en in 1936 naar Lommel.

Terwijl Pierre beroepsmatig met zijn kunst, pottenbakken, schilderen, boetseren en beeldhouwen, bezig is, gaat Emiel, aanvankelijk samenwerkend met Pierre, naar de jeugdige werklozen op de Volksabdij, om daar zijn taak als leider en zijn creativiteit ten toon spreiden.

Jong en werkloos

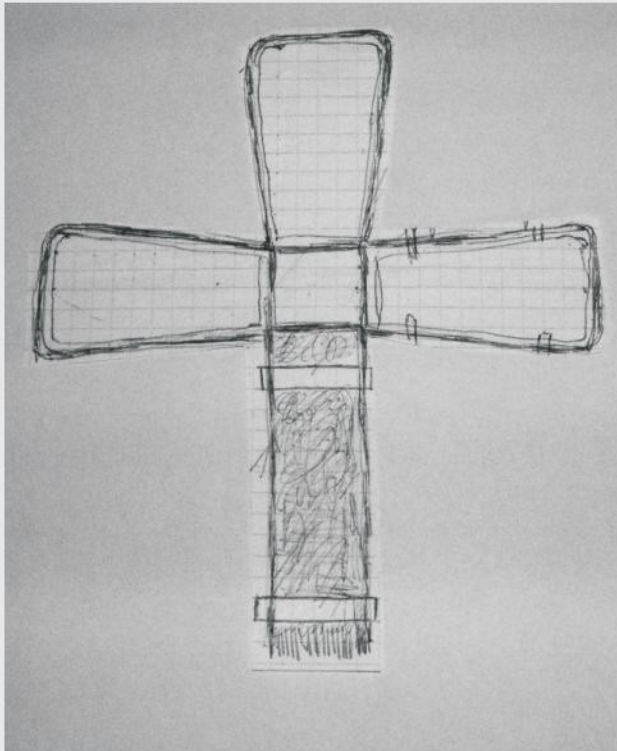
Cor van Linden, geboren 28 januari 1917 in Putte.

Totdat hij voor militaire dienst wordt opgeroepen in 1937, is Cor van Linden als jonge regionale werkloze uit Putte in de werkverschaffing op de Volksabdij, veelal het “Jeugdhuis” genoemd. Hij herinnert zich Emiel Raaymakers nog goed als de creatieve groepsleider.

In het tijdschrift Tijding 2002-1 van Heemkundekring Het Zuidkwartier, geheel gewijd aan de geschiedenis van O.L. Vrouw ter Duinen, van de hand van John van Dooren, staat op bladzijde 11: “de opperman was Cor v. d. Linde”. Bedoeld wordt Cor van Linden. Hij was toentertijd géén opperman.

Cor van Linden, anno 2009 ruim 92 jaar, corrigeert nu nog zelf de tekst van de uitgave van de Tijding uit 2002 op bladzijde 11: “Mijn hand- en spandiensten bestonden uit het vervaardigen van alle muurankers van het eerste hoofdgebouw. Deze zijn in de spouwmuuren blind verwerkt. Verder bestond mijn taak uit het maken van sluitingen op de opendraaiende ramen, de espagnoletten, en het maken van een kruis, gesmeed van ijzer.” En daarop is Cor nog steeds bijzonder trots.

“Ik had een eigen smidse met een vuur dat aangedreven werd door een trapventilator, een aambeeld, of wat daar voor door moest gaan, een smidshamer met tangen, en een bankschroef. Dit was allemaal ter beschikking gesteld door de heer J. Hendrickx, fabrikant van dakpannen uit Ossendrecht. De opzichter bij het buitenwerk namens de

Nederlandsche Heidemaatschappij, was de uit Hoogerheide afkomstige heer Hussaarts, een toen al wat oudere man. Waarom Hendrickx een en ander ter beschikking stelde voor de werklozen was enerzijds uit ideologische overwegingen, en anderzijds had hij belang bij de leem die uitgegraven werd door de jongens uit zijn buitendienst.”

Cor van Linden vertelt verder: “De toenmalige directeur van de Avondnijverheidsschool, waar ik ben opgeleid, in de jaren dertig in Bergen op Zoom, was de heer Disco. Hij was overdag tekenleraar voor de metaalleerlingen; en voor de rest kunstschilder. Hij woonde destijds in de Pomonalaan, nu Burgemeester Stulemeierlaan geheten. Het was een markante, zwierige en rijzige man met een grote zwarte hoed met brede rand, die rondom puntig gedeukt was. Verder droeg hij een zwart gestrikt lint om de hals dat bij elk vleugje wind om zijn hals fladderde. En om zijn artistieke inslag compleet te maken droeg hij een lange zwarte cape. Als tekenleraar voor de timmerafdeling hadden we de heer Sio, die ook al kunstschilder was en op het Juvenaat woonde. Toen ik in Ossendrecht kwam deed me Miel Raaymakers erg aan Disco en Sio denken. Die was ook zo kunstzinnig en creatief. Voor die tijd waren dat allemaal opvallende mensen, die kunstenaars. Of zij onderling wel eens contacten hadden durf ik niet te zeggen. Je had vroeger ook nog een schilder Mijsbergen in Bergen op Zoom. Die kunstenaars kenden elkaar wel waarschijnlijk. Die vielen toen veel meer op dan op de dag van vandaag. Ik ging na de ambachtsschool in Bergen op Zoom, waar ik van genoemde kunstenaars tekenles had gehad, op De Holland werken, maar net toen ik 18 werd en in ploegen mocht gaan werken kwam de crisis en was ik blij op het Jeugdhuis in Ossendrecht terecht te kunnen. Wij uit de dorpen uit de buurt moesten toen daar 35 uur aanwezig zijn om te werken en kregen f 2,50 per week. Later werd dat f 1,50. Raaymakers en Mous hadden de leiding over de jongens”.

De wereld rond het Jeugdhuis

Het architectenbureau Hurks uit Roosendaal heeft in 1936 de constructie voor een beeldbepalend kruis op papier gezet, aan de hand waarvan Cor van Linden een en ander ten uitvoer moet brengen in zijn smederij op de Volksabdij. Het is bestemd om boven op een paal, de stam van een den, van ongeveer elf meter te worden gemonteerd. Rechttopstaand moet het hoge gevaarte vanuit alle windrichtingen te zien zijn, van waar men O.L. Vrouw ter Duinen ook nadert of passeert; hetgeen ook geschiedt. Het kruis, symbool van de katholieke identiteit van het Jeugdhuis, heeft “armen” van 40 cm lengte. Helaas is de originele tekening niet meer te vinden; Cor van Linden tekent het echter na bijna 75 jaar zo uit zijn hoofd nog na. Heeft Emiel Raaymakers er nog bemoeienis mee gehad? Cor van Linden kan het zich niet meer precies herinneren.

Omdat er in de wijde omgeving geen begroeiing is, steekt het geheel, boomstam met kruis erop, boven alles uit. Het is letterlijk opgericht, wat noordwaarts, tussen eendenvijver en het hoofdgebouw, nu de Blauwe Pauw genoemd, in. Cor van Linden heeft vele jaren zijn “meesterstuk” in de verte kunnen bewonderen als hij met de fiets over de Putseweg voorbijkomt. Het wordt het symbool en “uithangbord” van de Volksabdij, waar pedagoog Emiel Raaymakers ook vaak naar gekeken zal hebben. Hét symbool van de katholieke uitstraling van de Volksabdij van toen, het kruis van Cor van Linden, is helaas verloren gegaan.

Alle beroepen

Van heinde en verre komen bij rector Van Putte de aanmeldingen binnen van werkloze jongens of hun ouders, met het verzoek om intern zes tot acht weken te leren werken en in katholieke geest te worden opgevoed; én om thuis uit de kost te zijn. Het regime is streng, het katholieke geloof staat centraal. Maximaal mag maar één lid van een gezin op kamp komen en niet ouder zijn dan 25 jaar. De bouwvakkers, en leerling-bouwvakkers, zijn niet de enigen die vertegenwoordigd zijn. Ook bakkers, kelners, huisknechten, stoffeerdere en zelfs een boekbinder bevinden zich onder de kampjongens.

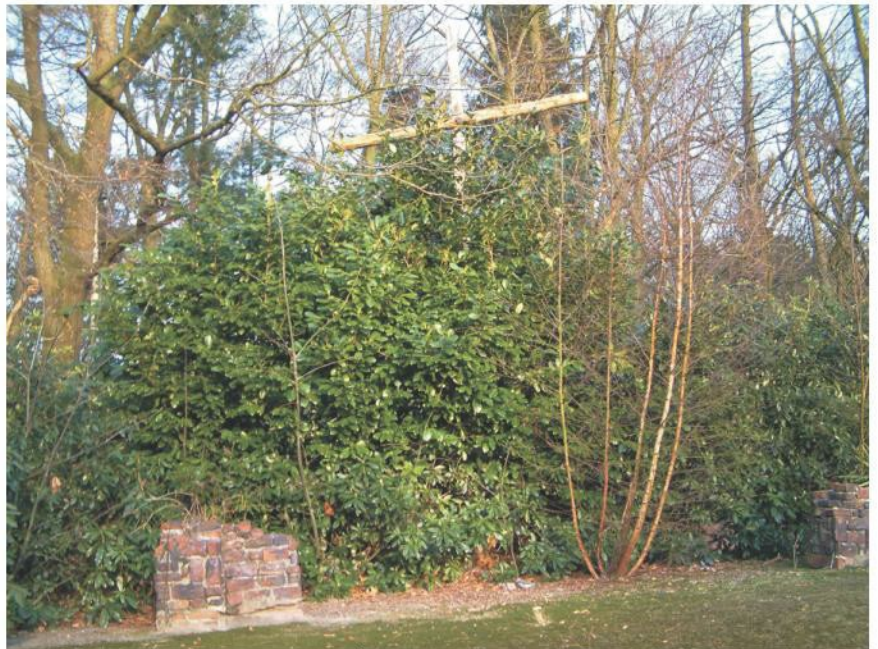
Daarnaast zijn ook de jongens van het buitenkamp in de weer. Vanaf 1937 zijn ze te werkgesteld op de boerderij, daarnaast bij de aanleg van parken, van bossen en het graven van de drie vijvers. En niet te vergeten het realiseren van een openluchttheater. De restanten ervan bevinden zich nu nog in de struiken achter de Blauwe Pauw. De Heidemaatschappij zorgde buiten voor de deskundige ondersteuning. Er wordt ook getekend en veel geboetseerd: de kunstzinnige vorming krijgt een prominente plaats in het geheel. Hier is vakleider Miel Raaymakers in zijn element. Hij speelt met Tiest Mous in de beginjaren van O.L. Vrouw ter Duinen een belangrijke rol in de opvang, opvoeding en scholing. Als kampleider heeft Emiel grote verantwoordelijkheden voor de gang van zaken, om voor de honderden jongens (over heel 1937 bijvoorbeeld 1362 jongens), in de loop van het jaar alles in goede banen te leiden. Gemiddeld zijn er altijd tussen de 150 en 200 aanwezig op de Volksabdij. Alle deelnemers hebben een eigen taak binnen de organisatie. De taken in het hele kampleven, met een streng regime, worden door de jongeren zelf uitgevoerd. Zij moeten zoveel mogelijk selfsupporting zijn! Centraal staat wel elke dag de sterk katholieke structuur, met verplichtingen ten aanzien van bidden, eucharistie, lof, en dergelijke.

Een zus van Emiel, de catechiste Mimi, vertelt in haar boek, dat ze later schreef voor haar neefjes en nichtjes, over “de sterk religieuze inslag van ons gezin”. Emiel Raaymakers voelt zich dan ook als een vis in het water in deze omgeving van de Volksabdij en zet zich volledig in voor de goede zaak. Uit het vermelde boek van John van Dooren, citeren we letterlijk:

“Kampleider Miel Raaymakers had vernomen dat pater Dito benoemd was geworden als voorzitter van de Katholieke Radio Omroep, kortweg de K.R.O. genoemd. Nu wilde het toeval dat de radio van de Volksabdij aan vervanging toe was en Emiel Raaymakers bedacht een plannetje. Hij feliciteerde pater Dito schriftelijk met zijn benoeming als voorzitter en gelijktijdig. . . enz”. Men begrijpt het al, Miel vroeg om een radio voor de Volksabdij. Dat spelletje lukte echter niet. Vol ongeduld heeft Miel zitten wachten op antwoord. Na veertien dagen kwam de afwijzing.” En verder:

“Meer succes had Miel, toen hij ervoor ging, zijn keramiëkschooltje verder van de grond te krijgen. Hij schreef diverse keramiëkbedrijven aan om meer te weten te komen over de techniek en bewerking van de boetseerlei. Zo wilde hij, Emiel, onder andere graag weten hoe klei in de zomer en winter bewaard moest worden en hoe de klei het beste gemalen, gewalst, gekleurd, geglazuurd, gedroogd en gebakken kon worden.”

Het toeval heeft hem wel een handje geholpen: de grondstof leem, die hij op zijn boetseerafdeling nodig heeft, blijkt in de eigen bodem op het terrein van de Abdij te zitten. De kwaliteit leem die vanaf 1935, onder leiding van Willem van Kaaie bij het uitgraven van de eenden-, lელიe- en zwemvijver boven komt, blijkt uitermate voor Emiels doeleinden, boetseren en bakken, geschikt. Overigens ook als grondstof voor het

Restant van openluchttheater achter het huidige restaurant “de Blauwe Pauw”

bakken van pannen op de pannenfabriek van de firma Hendrickx in Ossendrecht. Verder blijken in de bodem op het terrein van de Abdij ook de grondstoffen voor glazuur aanwezig te zijn. Het spreekt voor zich dat de wens van Miel, een eigen oven, voor de hand ligt. Omdat zelfwerkzaamheid hoog in het vaan-

“Het beeldje”, aan het Hageland in Ossendrecht

Links: uniek beeld door Emiel van de uit Ossendrecht afkomstige en heilig verklaarde zuster Marie Adolphine, vermoord tijdens de Boxer opstand in China

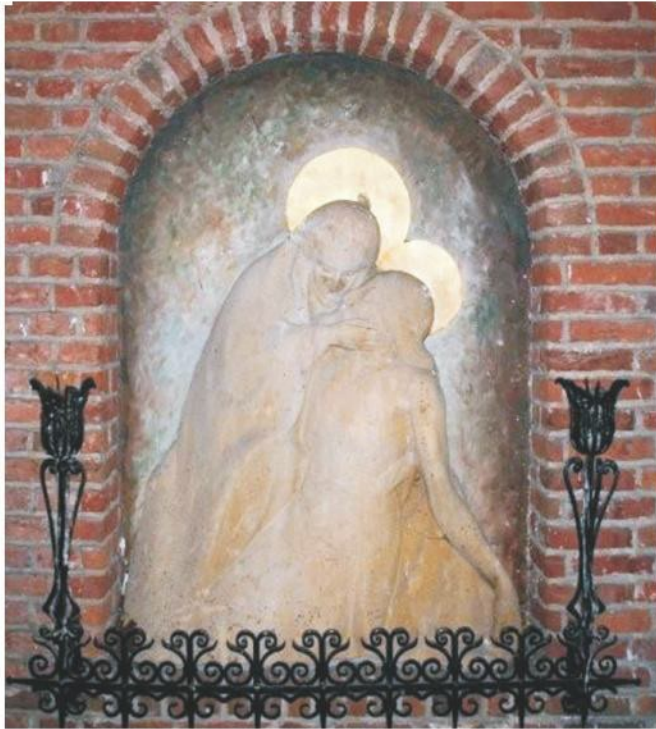
Op veel plaatsen in Nederland tegen de gevel geplakt

del staat, is het niet verwonderlijk dat Emiel Raaymakers met gepaste trots in 1939 de door de jongens zelf gebouwde combinatie-oven voor aardewerk en glazuur in gebruik kan nemen. Al spoedig wordt het eigen kampservies geboetseerd, gebakken, gespritzt en geglazuurd. Daarnaast worden potten, vazen, beelden en complete kerststallen vervaardigd. Helaas gooit nadien de oorlog danig roet in het eten.

Nadat vader Marinus destijds in 1931 de zaak in Leur had overgedaan aan zijn jongste broer was hij er vertrokken en naar Brasschaat verkast, zo we reeds zagen. Pierre en Emiel, de vroeger in De Leur als wildebrassen bekend staande broers, hadden geen zakenbloed en dus geen interesse om in de voetsporen te treden van vader en verdere voorvaderen met bakkersachtergrond. Dat deed vader in die tijd verzuchten: “Hun broodje was gebakken. Nu zullen ze het zelf moeten bakken.” En dat bakken deden ze dan ook, al werd het geen brood. Lang woonde het gezin niet in Brasschaat en Ossendrecht. In 1939 vinden we ze in Putte, woonachtig in De Blokhut, van waaruit Emiel trouwt. Vader Marinus en moeder zullen respectievelijk in 1946 en 1944 overlijden.

Terwijl Emiel³ op het Jeugdhuis werkt, krijgt hij helaas in augustus 1939 zijn mobilisatie-opdracht; hij moet de Volksabdij verlaten en zich gereed gaan houden voor de oorlog met Duitsland. Eind mei 1940, een paar weken na de inval en bezetting van ons land, is hij al terug op zijn post op de Abdij om zijn taak weer op te pakken. Hij is negen maanden weg geweest. In de loop van 1941 stopt het werklozenproject onder de algehele leiding van Floor van Putte, noodgedwongen, door de oorlogsomstandigheden. Zonder uitzicht op een vaste baan wordt Emiel zelfstandig kunstenaar en gaat boetseren, bij hem thuis boven, in Hooogerheide.

³ Ook de voornaam Miel en Emiel wordt door elkaar gebruikt.

Pieta in de galerij op OLV ter Duinen, van Piërrë

Beeldhouwwerk van Pierre als grafmonument voor de ouders, op het kerkhof van Putte

Valentine van den Eijnden-Raaijmakers, geschilderd door Pierre

Grafmonumentje door Pierre

Het net niet afgewerkte beeld van Maria, het laatste werk van Pierre

Beeldje van Pierre: O.L.V. in de Fiat-bouding

Beeltenis van Gabriël

De grondstof leem die hij nodig heeft, haalt hij dan uit de leemkuil tegenover de jongensschool, waar de steenfabriek Jacobs met “kiepwagentjes” ook zijn leem haalt. De “baas” van het aan- en afvoeren is Lous van Hees. Die heeft er geen moeite mee dat Emiel zijn benodigde hoeveelheid bij elkaar krijgt. Het gezin van Emiel breidt zich snel uit. Daardoor moet hij, door plaatsgebrek, zijn slaapkamer ook als werkplaats/atelier gaan gebruiken.

Gezin Emiel Raaijmakers 1946

*v.l.n.r) Bovenste rij: Annie van Hees, Trees Jansen, Marie Louise Jansen, Loes Claessen, Marie Louise Suykerbuyk, Rina Hugens, Ria van Put, Lenie Molnár, Colette van Eekeren. Middelste rij: rector Kerremans, Ellie Verhoeven, Hanneke Poncin, Zuster Emérito, **Marijke Raaijmakers** (D.v. Emiel), Mariëtte den Ouden, Thea van de Rijzen,. Voorste rij: Annie*

De afschuwelijke gebeurtenissen vanaf 6 oktober 1944, het begin van de bevrijding van de streek door de Canadezen, betekenen voor Emiel, dat hij het pand in Hoogerheide aan de Antwerpsestraatweg, schuin tegenover de Boerenbond, halsoverkop temidden van het oorlogsgeweld, moet verlaten. Er komt in de nacht van woensdag 10 oktober 1944 een voltreffer van een granaat tegen de muur van de kelder waarin het grote gezin schuilt. De vrouw van Emiel wordt daarbij aan het oog gewond. Omdat dokter Van de Kar, bijna een buurman, al op maandag 9 oktober door de Duitsers is gesommeerd naar Bergen op Zoom te vertrekken met zijn gezin, besluit Emiel met vrouw en kinderen en met de burens, de familie Felix Leenaerts (inclusief opoe Kee Moor, die zeer slecht ter been is) zuidwaarts richting Ossendrecht te vluchten voor het oorlogsgeweld. Toen het even kon, vertrokken ze op die woensdagmorgen naar de zus van Emiel, Tiny, die getrouwd is met Guust van den Eijnden van de Vijverhoeve. Dan kan Emiel met zijn vrouw voor medische behandeling naar Antwerpen gaan. Het hele gezelschap van ca 40 mensen wordt gastvrij onthaald en verblijft daarna wel veertien dagen in de schuur.

Beelden (zie de foto's op de middenpagina)

Nadat Hoogerheide op 23 oktober 1944 bevrijd is, keren velen spoedig terug naar huis vanuit hun gedwongen verblijf bij de boeren ergens in de polders of van andere adressen in de dorpen ten zuiden van Hoogerheide. Emiel komt ook terug. Hij vertrekt echter na twee jaar naar De Blokhut in Putte, waar ook zijn ouders hadden gewoond. Toen Emiel in Hoogerheide woonde, boetseerde hij op zijn slaapkamer beelden, die hij verkocht of weggaf. Zo had hij ook, al lang voor de oorlog, een handgemaakt beeldje van Maria met kind aan zijn burens Felix en Dien Leenaerts geschonken om tegen de gevel te hangen. Toen ze na de bevrijding uit Ossendrecht terugkwamen, bleek een deel van de voorgevel bij Feel en Dien te zijn kapotgeschoten en ingestort.

Felix vertelt:

“Maar het beeldje van Emiel lag nog heel tussen het puin. Dat moest een betekenis hebben, dacht ik. Daarom hebben we het bij het weer opbouwen van de voorgevel naast de voordeur ingemetseld. Als een soort bescherming tegen al het kwaad van de wereld. En het hangt er nu nog, al heb ik het later een keer wit

geschilderd, dat vond ik mooi. Bij Wies van Oevelen, weduwe van Janus de Moor aan de overkant, hangt het, om haar te beschermen, ook nog steeds tegen de gevel.” Emiel reist in deze jaren rond om zijn mooie kunstwerken te verkopen. Bekend is dat een kunsthandel in Tilburg werkstukken van hem afnam. Maar ook in Den Bosch en in Oosterhout, waar zijn zus Mimi destijds verblijft, vindt zijn werk aftrek. Buurman Leenaerts: “Ik zie hem zo nog vertrekken met zijn koffer vol spullen.”

Onderop de staande beeldjes van Maria staat overal “handvorm” en “atelier Raaymakers”. Hij liet ze bakken bij Hendrickx op de pannenfabriek in Ossendrecht. Die relatie stamde nog uit de jaren dertig. Die oven was voldoende heet. De ovens van de steenfabrieken van Kostermans, Jacobs en Daverveldt waren niet geschikt om zijn spullen te bakken en te glazuren. Het is echter niet alleen door deze beelden dat Emiel grote bekendheid heeft gekregen. Ook de kerstgroepen die hij in de veertiger jaren schiep zijn prachtige uitingen van boetseerkunst.

Het beroemde “Beeldje”, bij de kruising naar het Hageland is bij voorbeeld ook van de hand van Emiel, hoewel de kenners uit de familie dat toeschrijven aan Pierre, evenals dat op het graf van het eerste kindje van Guust en Tiny van den Eijnden, Emiels zwager en zus. Verder schilderde hij vele schilderijen en portretten.

Emiel heeft het slechts noodgedwongen, enige jaren in en na de oorlog, aangedurfd, wat zijn oudere broer Pierre bijna heel zijn leven wel heeft gedaan: het kunstenaarschap als beroep uitoefenen. Dat risico vindt Miel voor vrouw en kinderen op een gegeven moment echter te groot. Hij is vanaf 1941 tot begin jaren vijftig als zelfstandig boetseerder /pottenbakker werkzaam. In de periode net na de oorlog, toen de zwaar gehavende kerk van Hoogerheide moest worden hersteld, voerde Emiel restauratiewerken uit aan de mooie kruiswegstaties, die veel geleden hadden onder het oorlogsgeweld. Ze zijn er nog. Ook de kapotte sokkels waarop de beelden stonden of hadden gestaan werden door hem gerepareerd of nieuw gemaakt. En het H. Hartbeeld, enkele tientallen jaren eerder geschonken door “weldoener der kerk” Toontje Jacobs, dat nog steeds het pleintje voor de kerk siert, krijgt van Emiel zijn hand weer terug.

Emiel Raajmakers

Felix Leenaerts heeft er spijt van dat zijn buurman Emiel met zijn gezin naar Putte vertrekt. ‘Ons Dien’, Felix’ vrouw, is erg gesteld op het kroostrijke gezin van de buren. “Het was een goeie vent,” zegt Felix nu. “Hij was het tegenovergestelde van mij, wat gelovigheid aanging. Als de kindjes naar bed moesten, riep hij ze naar binnen uit de achtertuin, waste ze, en stopte ze dan in bed, nadat hij ze met de duim allemaal een kruisje op het voorhoofd had gegeven.”

Emiel wordt begin jaren vijftig handenarbeid-/tekenleraar in Brasschaat, op het Sint Michielscollege op de Kapelsesteenweg. Hij vertrekt in 1959 vanuit Putte met zijn gezin naar Oosterhout, waar hij directeur wordt van de door hem opgerichte Levensschool. Hij werkt er tot zijn pensioen. Terwijl hij in Putte woont bezoeken zijn dochters nog steeds de school bij de nonnen van J.M.J. op het klooster in Hoogerheide. Vele zestigers van nu herinneren zich de meisjes Marlies, Marijke en Marianne, die intern waren en in de weekeinden naar huis mochten.

Emiel Raaymakers overlijdt in 1987. Zijn sporen liet hij na in onze dorpen.

En waar blijft Pierre, die oudere broer?

Pierre Raaymakers, geboren in 1909, de oudste zoon van het uit zeven kinderen tellende gezin van Marijn Raaymakers en Laura Peeters, groeit uit tot een beroemd beeldhouwer en schilder. Hij trouwt met Lieske Ooms, 1914-1989, uit Antwerpen, waar Pierre op de Academie voor Beeldende Kunsten heeft gezeten. Hij woont in Dessel, waar de eerste twee kinderen worden geboren, en later in Lommel. Nog vóór de oorlog, van de zomer van 1938 tot 5 september 1939, woont Pierre even in Ossendrecht, waar hij (op verzoek van Emiel?), mogelijk op de boerderij in de Heipolder van het Jeugdhuis werkt. De nu zeventigjarige zoon van Pierre, Miel, uit Olette in Zuid Frankrijk:

“Ik ben als enige van ons gezin in Ossendrecht geboren, op 10 november 1938. Wij konden nog net als laatste Nederlanders met de verhuishwagen de Belgische grens over tijdens de mobilisatie in 1939. We verhuisden toen terug naar Lommel.”

Terwijl zus Tiny uiteindelijk als enige in Ossendrecht achterblijft, en landbouwer Guust van den Eijnden trouwt, emigreert Pierre later met zijn negen kinderen in 1949 vanuit Lommel naar een dorpje in de Pyreneeën, niet ver van Andorra. Het zeer gelovige, en in sobere omstandigheden levende gezin wordt aldaar op de berg “Cabrilis” door heel de familie op handen gedragen.

Broer Pierre is de stamvader geworden van een wijdvertakte geliefde familie. Hij krijgt daar op Cabrilis nog drie kinderen. Tien van zijn kinderen krijgen samen eveneens een uitgebreide kroost. Twee leden uit zijn gezin, de twee oudste zonen, worden priester. Met zijn in totaal zes zonen en de nodige vrijwilligers bouwt Pierre begin jaren zestig, vlakbij zijn woning/atelier, een kapel daar in de bergen, waarin ook eucharistievieringen mogen plaatsvinden. De beide oudste priesterzonen, Jan *1935 en Joost *1937 droegen er hun Ere-mis op. Zij worden er later pastoor en bedienen er tot op de dag van vandaag diverse parochies in de omgeving.

Indrukwekkend zijn de kunstwerken die Pierre er schiep.

In onze omgeving, in de dorpen in de Zuidwesthoek, zijn, naast die van Emiel, ook nog de sporen van Pierres scheppingskracht aanwezig. De eerstgeborene van zijn zus Tiny in Ossendrecht, Gustaafke, overleed, zeer klein nog, eind jaren dertig en kreeg op zijn grafje, achteraan rechts op het oude kerkhof, al een zerkje met een kunstwerkje van de hand van zijn oom Pierre. Ook op het oude kerkhof van Putte siert een door Pierre vervaardigde karakteristieke beeltenis van Moeder met Kind het niet te missen graf van de overleden ouders uit 1946.

Joost en Jan Raaijmakers, beiden priester

Pierre aan het werk in zijn atelier

Een van de sporen van Pierre is de Piëta in de hoek van de galerij bij de vroegere kapel op de Volksabdij. Helaas is het te vaak een rustplaats van duiven, met alle smerige gevolgen bovendien.

Zeer ontroerend is de beeltenis van zijn eigen vrouw met hun na negentien maanden overleden zontje Gabriël in de kapel van Cabrils. Eveneens kreeg in die streek, in de door hen gebouwde kapel, het net niet afgewerkte beeld van Maria, in Cararamarmer, grote bekendheid, omdat het het laatste is dat hij kan maken. Pierre is blind geworden. Hij overlijdt er in 1992.

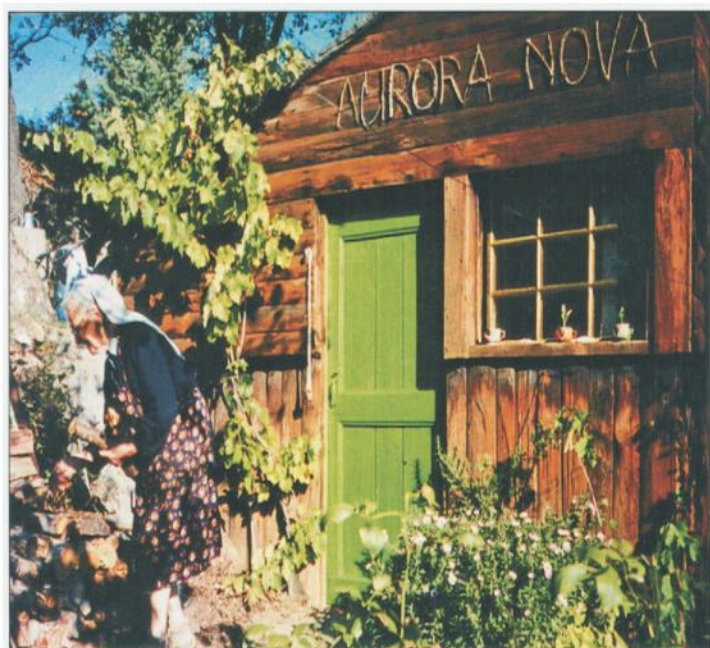
Wytske van Keulen: 'Ik kan van de fotografie nog steeds niet leven. Mijn boeken kósten me vooral veel geld.'

foto Kees van Dongen

23 januari BN/DESTEM

Van een kleindochter van Valentine van den Eijnden-Raaymakers, Nicole Cleiren uit Italië, dochter van Thancy van den Eijnden, kreeg ik in een paar zinnen een karakteristieke beschrijving over oudoom Pierre en oudtante Mimi en hun wereld rond 1990 op Cabrils:

“Ikzelf zat in juni 1990 in een moeilijke periode van mijn leven, na het afbreken van mijn eerste serieuze relatie, en logeerde twee weken bij tante Mimi in de wigwam, die de zoons van ome Pierre hadden gemaakt voor haar. Elke dag hielp ik in de moestuin, maakte ik excursies te voet en ging langs bij ome Pierre. Die was op dat moment een beeld aan het maken voor een oogchirurg (in Parijs?). Hij moest een operatie ondergaan waar hij het geld niet voor had, en had een

Mijn cabane 'Aurora Nova'

akkoord met de chirurg, dat het beeldje daartoe zou dienen. Hij noemde het: "De lente en de vreugde om het licht". Zoals sommige kunstenaars, kon hij vrij nukkig zijn en was niet altijd gemakkelijk in de omgang. Maar ik geloof dat hij mijn gemoedstoestand van dat moment aanvoelde. Hij liet me in zijn atelier toe. Niet dat we veel gebabbeld hebben; we hadden een soort stilzwijgend evenwicht. Ik trok veel met tante Mimi op. We gingen geregeld samen op pad naar Olette. Ze leerde me de familie en de omgeving kennen. Mijn verblijf daar is een heel speciale ervaring geweest.

Ontmoetingen van kunstenaars met de familie

Willem Simonis, geboren in 1920 in Utrecht, die als jonge werkloze eind jaren dertig op O.L. Vrouw ter Duinen verbleef en in 1986 in Bergen op Zoom overleed, was als beeldhouwer werkzaam bij de restauraties van het Markiezenhof en de Sint Gertrudiskerk in Bergen op Zoom.

Hij had in Utrecht op jeugdige leeftijd aanleg getoond op school, kwam als jonge werkloze naar Ossendrecht 'op lang kamp' en kreeg daar lessen in tekenen en boetseren van beeldhouwer Pierre Raaymakers, die toen op het hoeftje werkte, de boerderij in de Heipolder, om producten voor de Abdij te telen en mede leiding te geven aan de werklozen in de buitendienst. Na de oorlog vervolgde Simonis zijn opleiding aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen en werd ook een bekend beeldhouwer. Dat er uitstekende contacten bestonden, blijkt wel uit het feit, dat Willem Simonis samen met Joop Mijsbergen op de fiets naar Cabrils gingen in de jaren vijftig, om er hun vriend Pierre op te zoeken. Simonis heeft ook met Emiel Raaymakers te maken gehad en in 1945 bij hem gewerkt, want Lies Heger, de vrouw van Emiel, schrijft in een brief van 11 juni 1945: "Miel heeft het reuze druk. Hij heeft nu vaste hulp aan Simonis, een buitengewoon handige jongen, die hij ook altijd op het kamp in de boetseerklas heeft gehad." Dat is dan wel vier jaar geleden!

Cabrils: het ouderlijke huis van Pierre en Lies

De kapel van Cabrils

De 'wigwam' van nichtje Nicole Cleiren

Wytske van Keulen: zij is dochter van René van Keulen, oorspronkelijk uit Ossendrecht en Corry Kievits, afkomstig van Raamsdonkveer.

Zij kreeg in 2006 de Johan Diepstraten Prijs, nadat ze eerder al de St. Joostpenning had gekregen en een Steenberg Stipendium (genoemd naar de kunstenaar Steenberg en niet naar het stadje welteverstaan). Deze laatste is de belangrijkste prijs voor jonge fotografen. Op zondag 23 november 2008 ontving ze nog een internationale prijs in Stuttgart voor haar werk.

Zij vertelt: "Ik ging met mijn ouders op tienjarige leeftijd naar de Pyreneeën op vakantie. Daar ontmoetten wij de familie Pierre en Lies Raaymakers en hun gezin. Die familie heeft op mij toen een onuitwisbare indruk gemaakt."

Toen ze als studente aan de kunstacademie St. Joost een onderwerp zocht om af te studeren, moest ze gelijk weer aan de familie op de Cabrilshelling denken. Eerst ging ze er op verkenning om de sfeer te ervaren en was direct weer verkocht.

"En wat bleek na de hernieuwde kennismaking? Ik kreeg weer hetzelfde bijzondere gevoel als destijds. Ik vroeg toestemming van de familie Raaymakers om mijn missie in hun omgeving te volbrengen, en verbleef er in 2005 twee keer twee weken."

De jury voor de Johan Diepstaten Prijs bekroonde haar werk met : “Het uit louter beelden bestaand verhaal is aangrijpend en bestaat uit volstrekt diverse vormen van fotografie.” Het bestaat uit panoramische beelden, portretten en stillevenen uit de omgeving van de familie Raaymakers.

Als haar voornaamste opdracht met betrekking tot haar kunst beschouwt ze: het vertrouwen winnen van de mensen die ze wil portretteren. Dat is vast niet altijd even makkelijk. “Ik vraag ook nogal wat: mag ik in jouw leven komen en dat fotograferen?” Het mooie van de familie Raaymakers was, dat ze me met open armen ontvangen hebben. Ze zijn ook trots dat ze in mijn fotoboek staan.”

Het zal haar eerste grote doorbraak betekenen. Zie voor recente prijzen internationaal het uitgebreide artikel in BN/De Stem van 30 januari 2009, pagina 37.

← Dit spreekt voor zich: Pierre met zijn vrouw Liese op audiëntie bij de Paus!

Emile van den Eijnden uit Ossendrecht:

“Het is inderdaad een heel bijzondere familie. De band, al gesmeed door mijn grootouders, is vooral ontstaan door de aantrekkingskracht van het gezin van oom Pierre na 1949 op de berg Cabrils in de Pyreneeën. Het lijkt een soort bedevaartsoord. Honderden familieleden hebben er al gelogeed. Iedereen lijkt te worden geïnspireerd door de geest van die speciale gebouwen en kunstwerken. De gouden bruiloft van ruim twintig jaar geleden van ome Pierre en tante Lieske op de Cabrils, staat me nog helder voor de geest. Er is grote betrokkenheid bij het wel en wee in de familie.”

Een voorbeeld tenslotte van de betrokkenheid van de familie en vanuit Oosterhout van Miel en zijn school: Vastenacties voor religieuze objecten in de streek van Cabrils. Miel en enkele leerlingen gingen het geld zelf brengen om het kerkje in Souanyas te restaureren. Hij nam ook het initiatief om geld in te zamelen voor een klok van de kapel op Cabrils, die door Mimi dagelijks werd geluid.

Tenslotte

Het fraai geschilderd Scheldetafereel, besproken op de eerste pagina was aanleiding om nasporing te verrichten naar leven en werken van de gebroeders Raaymakers. Het beeld daarover is hiermee echter lang niet compleet! ♣

“Au re-voir!”

“Bestuurder in hart en nieren”

In gesprek met: Jo van Dijke

Wanneer ik aanbeld op de Dorpsstraat 19 duurt het even voor er open gedaan wordt in het statige oude huis van de familie Van Dijke. Op het moment dat ik twijfel of ze de bel wel gehoord hebben, doet mevrouw Van Dijke open.

“Mijn man verwacht u in zijn kantoor,” zegt ze vriendelijk. Ik vraag of ze me dan a.u.b. wil zeggen waar dat is. Ik kom hier immers voor het eerst. “Loopt u maar gewoon door,” zegt ze alsof het vanzelfsprekend voor me is. Wanneer ik het huis heb doorkruist opent ze de achterdeur en wijst me het kantoor van haar man. Het kantoor bevindt zich vlakbij huis, vooraan in de 1800 meter grote tuin van de familie Van Dijke.

Van achter zijn bureau lacht de heer Jo van Dijke me toe. Een hoge stapel documenten op zijn bureau ligt paraat. Als basis voor gespreksstof en documentair bewijs van 70 jaar bestuurlijke ervaring.

“Zullen we eerst in de tuin kijken?” luidt de vraag. Voor ik kan antwoorden lopen we al naar buiten. De tuin is overduidelijk zijn hobby. Op mijn vraag hoeveel uur hij er wekelijks in werkt, zegt hij dat dit ’s zomers makkelijk 35 uur per week moet zijn. Dat valt ook duidelijk te zien.

Het gazon, de planten, de moestuin en zijn kleine boomgaard zijn goed onderhouden. Ik complimenteer hem met het feit dat er amper onkruid in groeit.

“Nou,” zegt hij ogenschijnlijk verlegen, “dat valt wel mee hoor. Op mijn leeftijd moet je

wel wat vuil door de vingers zien.”

Hij wijst me op het hier en daar aanwezige onkruid en op een soort die tussen de stenen groeit. “Die zijn van de laatste jaren. Vroeger groeide dat hier niet.”

Terugwandellend praten we

ondermeer over zijn tomaten, die geleden hebben van de hagelschade in de nacht van 25 op 26 mei. Hagelstenen die ook aan de ruim honderd jaar oude woning hun sporen hebben nagelaten, o.a. aan het zinkwerk op het dak.

90 jaar

Jo van Dijke werd op 1 september 1919 geboren. “Volgende week word ik 90 jaar,” zegt hij wanneer we weer in zijn kantoor hebben plaatsgenomen. “Dan ga ik vissen met de familie op de Oosterschelde. Maar ik zoek zelf wel mijn plekje uit hoor. Ik laat me niet wegzetten op een slechte plaats.” Zijn vrouw Joke lacht hem begrijpend toe. “Ze komt er bij zitten, want ik word de laatste tijd vergeetachtig,” zegt hij.

Voor ze gaat zitten vraagt mevrouw Van Dijke of ik koffie of thee wil drinken. Ik reageer door te zeggen dat ik me aanpas bij hun gewoonte. “Jo, zeg gij ’t dan maar,” zegt ze lachend. Zijn keuze valt op koffie.

Terwijl ze koffie gaat maken, bladert de heer des huizes door zijn documenten.

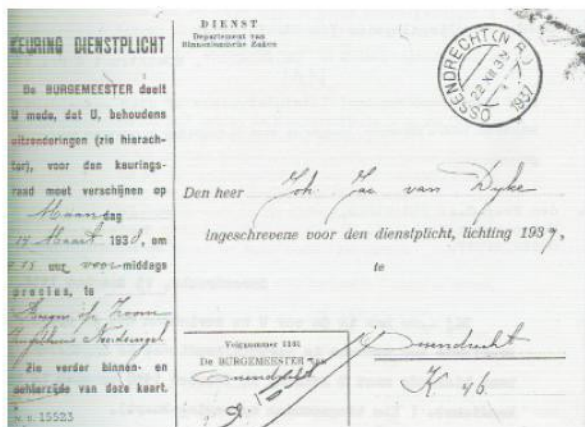
“Kijk,” zegt hij, “hier moest ik in militaire dienst.”

Mobilisatie en oorlog

Ik krijg de eerste papieren aangereikt van deze avond. Een oproep om op woensdag 6 oktober 1937 om 10 uur voormiddag ter secretarie te verschijnen vanwege de op handen zijnde ‘keuring dienstplicht’.

‘Deze kaart mede te brengen, alsmede het trouwboekje uwer ouders en bij aanspraak op vrijstelling wegens broederdienst – zoo mogelijk – tevens het zakboekje van uw broeder of halfbroeder’ luidt de tekst.

Die keuring vond vervolgens plaats te Bergen op Zoom op maandag 19 maart 1938. De feitelijke dienstplicht begon 24 oktober 1938. Ook krijg ik een brief te lezen van het Ministerie van Defensie d.d. 19 februari 1940 ‘aan het gezin van den vader van den dienstplichtige Johannes Jacobus van Dijke der lichting 1939 te Ossendrecht behorende tot het 3e Regiment infanterie’. In de brief wordt vermeld dat krachtens art. 36 der Dienstplichtwet een vergoeding wordt toegekend van ‘EEN GULDEN VEERTIG CENT voor elken dag met verblijf in werkelijke dienst van den dienstplichtige op grond van art. 32 eerste lid van vermelde wet te rekenen vanaf 12 september 1939 af.’

“Ik was in dienst van 24 oktober 1938 tot 15 juli 1940,” vertelt de heer Van Dijke.

“Ik was na de capitulatie krijgsgevangene, maar kon met groot verlot omdat ik een baan kon krijgen in de dakpannenfabriek J.H. Hendriks.”

Zichtbaar ontroerd vertelt hij over zijn oorlogservaringen in de meidagen 1940. “Ik was toen gelegerd in Borgvliet, waar ik als soldaat destijds Joke leerde kennen.

In die eerste oorlogsdagen van mei 1940 kregen we opdracht onze spullen in te pakken. Uren moesten we wachten.

Daarna moesten we op weg. Met het 3e grensbataljon trokken we op richting Moerdijkbrug, een onmogelijke opdracht zo bleek al snel. Want die was al in handen van Duitsers. Met een boot konden we overvaren vanuit Willemstad naar Numansdorp.

We moesten uiteindelijk te voet uitkomen bij de Barendrechtse brug, die we moesten heroveren.”

Tijdens die gevechten sneuvelde enkele kameraden. Zelf kreeg hij een scherp tegen de mantel van zijn gasmasker die over zijn buik hing. Hij toont me een rouwkaart van één van zijn kameraden, Jan van Doorn. Alsmede enkele foto's van zijn peloton uit die tijd.

“Die brug hebben we overigens niet kunnen heroveren. Door de capitulatie. Sommigen jongens hielden of staken vertwijfeld hun bajonet in de grond of zongen het Wilhelmus. Uiteindelijk werden we krijgsgevangen gemaakt en ondergebracht in Fort Numansdorp.

In 1949 kreeg ik voor mijn verdiensten tijdens die oorlogsmaanden het Mobilisatie Oorlogskruis uitgereikt.” Dit oorlogskruis werd in 1948 door Koningin Wilhelmina ingesteld en verstrekt aan militairen en oud-militairen, die in militaire dienst waren ná 6 april 1939 en vóór 20 mei 1940 gedurende ten minste 6 maanden

Precies op dit moment brengt zijn vrouw koffie binnen. Een goed moment om na een kop koffie een ander onderwerp aan te snijden.

34 jaar bureauhouder

Na de dakpannenfabriek kwam Jo van Dijke in 1942 in dienst van het ministerie van Landbouw. De documentatie op zijn bureau is nauwgezet compleet.

Een handgeschreven brief d.d. 11 mei 1942 van de heer Gladdinés nodigt hem uit voor een sollicitatiegesprek. Een getypte brief d.d. 12 mei 1942 bericht dat hij is aangesteld als assistent, met ingang van 18 mei 1942 op het rayonkantoor te Ginneken (een foutje – moest zijn Bergen op Zoom) tegen een salaris van 60 gulden per maand.

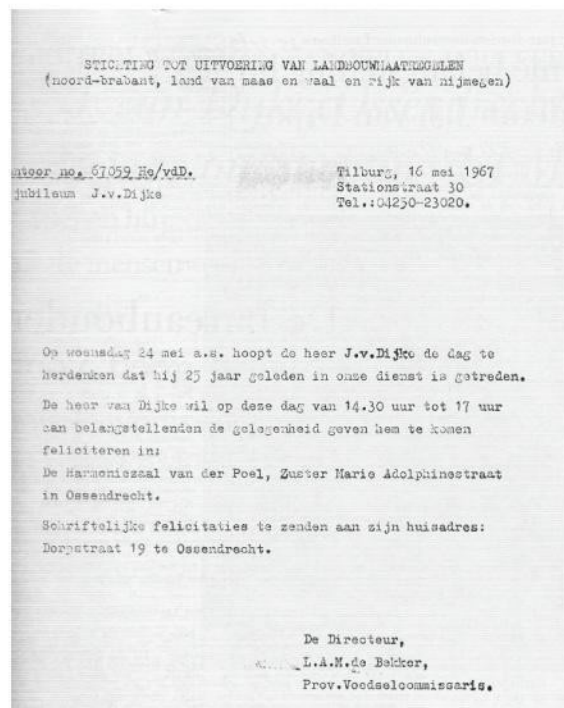
Op 27 juni is er alweer een brief, waarin de overplaatsing naar Ossendrecht wordt bekrachtigd, een dag later gevolgd door het besluit hem *met ingang van heden 28 juli te belasten met de administratie van ons P.B.H. kantoor te Ossendrecht.*

Opeenvolgend gaat het snel.

31 december 1948 wordt hij plaatselijk bureauhouder en in juli 1949 secretaris van de adviescommissie van district 57, Huijbergen, Ossendrecht, Putte, Woensdrecht.

Dit regionale werkgebied werd later

uitgebreid met Wouw, Bergen op Zoom en Roosendaal. De grens liep tot Etten, afzakkend naar Zundert en zo langs de grens terug naar Ossendrecht. Het kantoor bleef gedurende zijn totale carrière als

bureauhouder in Ossendrecht. Pas daarna werd Roosendaal verkozen als centrale vestiging. Op 16 mei 1967 is hij 25 jaar in dienst en wordt receptie gehouden in Harmoniezaal Van der Poel.

In de functie van bureauhouder hield hij 34 jaar lang toezicht op de graanadministratie. Zaaiplannen, dors- en maalbewijzen werden gecontroleerd door inspecteurs van de algemene inspectiedienst. De landbouwtellingen werden op lijsten per bedrijf vastgelegd. Die lijsten werden gebundeld per gebied en vervolgens geadmistreerd op het centrale kantoor te Den Haag.

Jo van Dijke kende alle boeren, maar zij kenden hem nog beter. Na een zondagsmis kon het gebeuren dat hij spontaan door een landbouwer werd benaderd.

Wellicht vanwege één van zijn speciale taken? Zoals in de Stichting Ontwikkeling en Saneringsfonds. Namens deze stichting bemiddelde Van Dijke bij de aankoop van gronden van kleine bedrijven die stopten ten gunste van grotere bedrijven, die zich zo konden ontwikkelen.

De boeren van toen kenden een andere schaalgrootte dan hedendaagse boeren.

“In Ossendrecht was een boer met 30 hectare of meer al een grote boer, mede afhankelijk van het soort gewassen dat hij teelde en van zijn veestapel. Meestal hadden ze 4-5 koeikes, grote boeren 30-40 koeien!”

Per maart 1983 stopt hij met zijn werk voor het ministerie van Landbouw, door gebruik te maken van de VUT-regeling.

De afscheidsbijeenkomst wordt hem aangeboden namens de provinciale voedselcommissaris op 25 februari in ‘de Hooikar’ te Gilze.

In Ossendrecht werd hem vanwege zijn 40-jarig dienstverband als district-bureauhouder door burgemeester Van Gils de gouden eremedaille in de Orde van Oranje Nassau opgespeld.

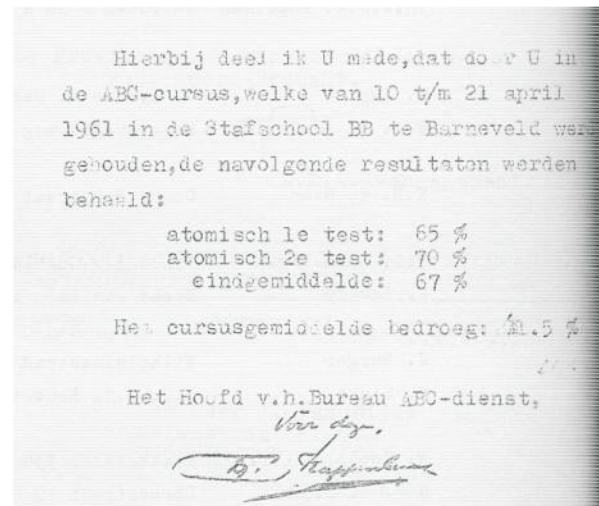
De koude oorlog

Eén van de meest opmerkelijke cursussen die hem uit de periode van bureauhouder is bijgebleven, is de ‘Atoom’ cursus in Barneveld. Die ABC-cursus was van 10-21 april 1961 in de stafschool Bescherming

Burgerbevolking. Een cursus voor 25 deelnemers. Met een vervolgcursus in november van hetzelfde jaar.

“De vrees voor een atoomoorlog was groot in die dagen. Als bureauhouders moesten we leren wat we moesten doen in het geval van een fall-out op landbouwgewassen.”

Jo van Dijke slaagde met een eindgemiddelde van 67%. Het landelijke gemiddelde was 51,5%!

Politiek

“In 1949 werd ik raadslid namens Algemeen Belang, het latere CDA. Dat ben ik 37 jaar gebleven tot 1986. In die periode was ik 24 jaar wethouder. Van 1962-1986. Ook was ik in die periode loco-burgemeester en tijdelijk waarnemend burgemeester.

Er is in Ossendrecht in die tijd veel veranderd. Daar heb ik zelf aan meegewerkt.”

In de begintijd was er een enorme woningnood. Jo van Dijke hielp onderdak zoekende mensen met de benodigde formulieren in te vullen, waaruit relaties en vertrouwen groeide.

Een megaklus in die jaren was ook de aanleg van riolering. In 1964 bestond die nog niet, in 1985 daarentegen was Ossendrecht geheel gerioleerd.

Uit zijn enorme dossier haalt hij ad hoc herinneringen te voorschijn.

Hij toont me talloze krantenknipsels.

- De installatie van burgemeester Van Gils
- Ambtenaren op jacht

- De kwestie van de beoogde komst van de Kwantumhallen nabij 't Puts meuleke
- Ossendrecht als woongemeente
- Concours hippique te Ossendrecht
- Het woonwagencamp aan de Langeweg
- Ossendrecht krijg kabeltelevisie
- De motie tegen sluiting van de PYRO
- Het nieuwe gemeentehuis
- De installatie van de scouting
- Rampenplan en alarmering bij luchtverontreiniging

Er waren ook talloze leuke momenten. Van Dijke noemt en toont me zijn aanwezigheid bij de hulding van Jan Janssen en Hennie Kuiper en uiteraard zijn ontmoeting met Hare Majesteit. "Ook het feit dat ik na mijn politieke periode tot ereburger werd benoemd in Ossendrecht. Ik kreeg het certificaat met bijbehorende gouden penning. Er zijn zo ooit slechts vier mensen benoemd en ik ben daarvan nog de enige overlevende."

Ik vraag nog even door. Wat waren de hoogtepunten in zijn politieke

periode? Even staren zijn ogen strak voor zich uit. Jo denkt diep na.

- Dan noemt hij:
- de aanleg van de riolering
 - de aanleg van kabel-TV
 - nieuwbouw van zorginstellingen
 - de bestrating

"Vroeger tot in de jaren '60 waren er veel zandwegen en wegen in slechte staat. Die te

bestraten, vooral ook in het buitengebied, was een hoogtepunt in mijn politieke leven. Mijn dubbelrol als bureauhouder en wethouder kwam hierbij goed van pas. Immers voor die bestrating moesten gronden worden aangekocht. Ik ben er trots op dat ik altijd op basis van relaties en goed vertrouwen dit heb kunnen regelen. Tot onteigeningsprocedures heeft dit derhalve nooit moeten leiden.”

Ik kan het ondanks zijn enthousiasme niet nalaten en vraag hem: “Wat was daarentegen dan het dieptepunt?” Dit beschouwt hij kennelijk als een lastige vraag. Het antwoord laat dan ook even op zich wachten. Maar plotseling lichten zijn ogen op.

“De herindeling, de éénwording van de gemeenten. Hoogerheide was altijd al dominerend. Toen Hoogerheide centrumgemeente werd, zakte Ossendrecht verder weg in de aandacht. De gemeenteraad is sinds de herindeling niet evenredig over alle dorpskernen verdeeld, wat die dominantie continueert. Zelfs in de krant zie je dat terug. Als er iets gebeurt in Ossendrecht schrijft de correspondent in de krant als eerste redactionele woord: Hoogerheide. Omdat de schrijver daar wellicht woont?”

Overige functies

Ik probeer van onderwerp te veranderen.

Dat is niet eenvoudig. Zoals meerdere keren deze avond krijg ik te horen dat “er over dit alles nog veel meer valt te vertellen.”

Ik vertel dat ik voor ons interview in de Tijding helaas maar 8-10 pagina's ruimte heb, dus liefst op hoofdlijnen wil praten.

Ik vraag naar zijn betrokkenheid bij andere besturen. Hij noemt – zijn vrouw Joke vragend aankijkend ter bevestiging – het feit dat hij 29 jaar, van 1959 tot 1988, griffier geweest is voor de waterschappen Noordpolder, Zuidpolder en Vijdpolder.

Ik vraag wat hem daarin aantrok.

“Simpel, vanuit mijn beroep. Polders interesseerden me. De omgang met de boeren en besturen verliep heel vriendelijk.

Onze dochter Ine ondersteunde met het schrijfwerk.”

Deed u nog meer in die tijd?

“Ja, ik was ook 12 jaar, van 1974 tot 1986, bestuurslid bij het WerkVoorzieningSchap

West-Brabant. Na de watersnoodramp werd ik Hoofd Landbouwherstel van het rampschadebureau Bergen op Zoom.

“In de regio Bergen op Zoom, Halsteren en Ossendrecht moesten we de niet-levende have taxeren, evenals de gronden, de gewassen en de inventaris. De taxateur werd altijd door iemand van ons kantoor vergezeld. Die gegevens werden op ons kantoor verwerkt t.b.v. het rampschadebureau, waar men zodoende inzicht kreeg in de landbouwschade en de agrarische schade in het algemeen. De meest aangetaste gronden moesten jarenlang ontzilt worden door gips of kalk te strooien.” Terwijl zijn vrouw nogmaals koffie serveert, vraag ik haar of ze hem in die jaren weleens zag. Lachend zegt ze: “Laten we daar maar niet over praten! Jo was vaak drie avonden, soms zelfs meer van huis.”

Hij beaamt dit, immers naast de reguliere politieke avonden waren er ook de bestuursvergaderingen van de scholen en verzorgde hij de boekhouding en belastingaangifte voor derden.

Het zit wel goed tussen die twee. Ze zijn niet voor niets op 20 november dit jaar 63 jaar getrouwd. Een Van Dijke familie-eigenschap? Ook de ouders van Jo (Kees van Dijke en Wies Hugens) waren in 1983 65 jaar getrouwd. De ouders van Jo van Dijke, die hun huwelijksleven lang in de Molenstraat woonden, waren zoals vrijwel iedereen in die tijd, eenvoudige mensen. “Mijn moeder was een boerenvrouw. Mijn vader had diverse beroepen. 39 jaar lang werkte hij in de ‘pannenfabriek’. We waren thuis met vijf kinderen. Eén ervan is overleden. Mijn zussen zijn 91 resp. 88 jaar. De jongste, mijn broer Gust, is 79 jaar.”

Vader Kees van Dijke kende de hele Ossendrechtse gemeenschap, maar ook andersom was hij bij iedereen bekend.

Diverse eigenschappen dus, die Jo van Dijke van geen vreemde heeft meegekregen!

Scholing

Van Dijk's reeksen bestuurlijke taken bleven niet beperkt tot landbouw- en overheidsinstellingen.

Van nut en noodzaak tot scholing was Jo

altijd doordrongen. Voor zichzelf en zijn omgeving. “Ik deed toen ik jong was nooit mee aan geld verbrassen in cafés. Ik gaf mijn geld liever uit aan cursussen. Van administratiecursussen tot zelfs een cursus ‘spreken in het openbaar’. Zo werd ik 40 jaar bestuurslid van de R.K. Lagere Technische School O.L.V. ter Duinen in Ossendrecht en was ik daar ook 17 jaar lang secretaris /penningmeester. Voor die verdienste werd ik onderscheiden met de pauselijke onderscheiding Ridder in de Orde van St. Sylvester.”

verademing, ook in het onderwijs niet tegen te houden.”

Religie

Het katholicisme is Jo van Dijke vertrouwd. Niet alleen via zijn eerste heilige communie en schooltijd, maar ook door zijn ruime bestuurlijke ervaring.

Van 1955 tot 1991 was hij secretaris /penningmeester en voorzitter van Caritas St. Gertrudis te Ossendrecht.

Van 1967 tot 1973 tevens bestuurslid van het Diocesane Caritas Bisdom Breda.

DE STEM WEST-BRABANT 2 WOENSDAG 4 APRIL 1990

Pauselijke orde voor J. van Dijke

Van onze correspondenten

OSSENDRECHT – Op een druk bezochte bijeenkomst in de Ite Onze Lieve Vrouw ter Duinen in Ossendrecht ontving J. van Dijke gisteren bij zijn afscheid als bestuurslid van de school de pauselijke onderscheiding ridder in de Orde van St. Sylvester. Van Dijke, die veertig jaar lid van het schoolbestuur was, bekleedde de laatste vijftien jaar de functie van secretaris-penningmeester.

H. Mooren, directeur van de Ite, noemde het een unicum dat iemand veertig jaar aan de school verbonden was. Hij noemde zijn grote kennis van onderwijszaken en schetste Van Dijke als ‘een markant figuur’.

Burgemeester A. van Gils

stuur, maar ook als burgemeester gedurende de jaren dat Van Dijke wethouder was, vond dat het scheidende bestuurslid zijn taak ‘cum laude’ volbracht had. „U heeft een belangrijke rol gespeeld in het onderwijs in de Zuidwesthoek”. Van Dijke was als bestuurslid van de Ite betrokken

• Pastoor Van Mesch reikt de oorkonde uit aan J. van Dijke. Mevrouw Van Dijke en bi

“Met name na de oorlogsjaren was er steeds meer behoefte aan scholing. Omdat handwerk door machines werd vervangen. Behalve de LTS moest er ook een NCB-huishoudschool komen en uiteraard ook een ULO. Die laatste – bekend geworden als Edward Jenner MAVO - ontstond uit een fusie tussen de Siardus Bogaerts jongens-ULO en de Maria Regina meisjes-ULO. Bij de ULO heb ik 25 jaar in het schoolbestuur gezeten.”

Voorzichtig vraag ik wat hij als grootste verandering heeft ervaren in het onderwijs. Zoals het een bestuurder betaamt, krijg ik een keurig, diplomatiek antwoord: “De nieuwe ontwikkeling in de wetenschap. Vernieuwingen zijn daardoor, als een

“Toen ik daar bij kwam zorgden we nog voor *bedeling*. Mensen die hiervoor in aanmerking kwamen konden dan 4 -5 broodjes krijgen of mochten kolen kopen. Later werd dit, in plaats van een materiële bijdrage, een financiële ondersteuning.”

In 1952 was hij medeoprichter en sindsdien bestuurslid van de Zr. M. Adolphine-stichting. Per januari 2009 is hij met die bestuursfunctie gestopt.

“De plaats waar nu de kapel staat (toen café) werd dankzij mijn bemiddeling door de gemeente aangekocht. Later werd dit overgedragen aan de Zr. Marie Adolphine Stichting, op basis van een hypotheek en toegekende subsidies.”

Sinds 1952 is hij – tot op heden - ook collectant in de St. Gertrudiskerk. In deze kerk heeft hij destijds ook de eerste preek gehouden voor de parochiebijdrage. Door parochianen op te roepen lid te worden van het parochiefonds. Dat lukte destijds goed. Nu echter is het een zorg, door het teruglopend kerkbezoek en het steeds verdere teruglopen van het aantal parochianen.

Begankenis

Als ik Jo van Dijke weer zie, is het 8 september, een warme zomerdag. In zijn kantoor is het 28 graden. Het is vandaag de dag van de Berendrechtse begankenis. “Ik heb die zeker 60 jaar meegelopen,” vertelt hij. “Maar sinds de laatste acht jaar niet meer, hoor.”

Ondanks de secularisatie is die begankenis nog altijd een levende traditie.

“De kerk zat weer vol,” vertelt hij. Jo vertelt over de begankenis. Over de voettochten naar Berendrecht. Daar was dan een eucharistieviering. Eigenlijk twee.

Eentje voor ‘vierkante mensen’ en één voor de zieken en minder validen. Na de mis was er een maaltijd, waarna we naar de kapel gingen en vervolgens weer naar Ossendrecht wandelden.”

Jagen en vissen

Twee hobby’s zorgden naast alle bestuurlijke zaken voor ontspanning.

“Ik heb altijd een grote akte gehad om te mogen jagen. Vaak om de boeren te helpen bij de bestrijding van knaagdieren en andere schadelijk wild.”

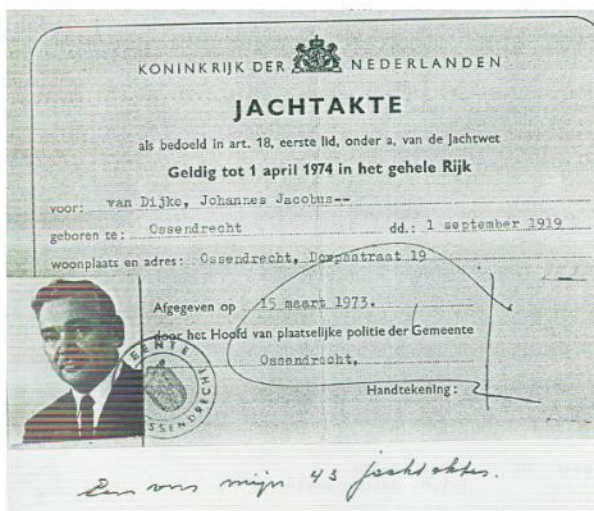
Hazen, konijnen, fazanten en houtduiven waren daarbij de meest voorkomende prooien. “Maar ik deed het niet voor het wild. Ik deed het met name voor de gezelligheid achteraf.”

Uit zijn documenten toont hij me één van zijn jachtaktes. Met de hand heeft hij er bij geschreven: *één van mijn 43 jachtaktes.*

Diverse mensen hadden me al verteld dat vissen wellicht zijn grootste passie is.

Dat klopt aardig.

“Als kind nam mijn vader me al mee naar de polders om in sloten op paling te peuren. Ik heb dan ook al ruim 80 jaar een visakte. Maar het leukst werd het toen ik met een

bootje – dat ik kocht van Gust - kon gaan vissen op de Schelde. Meestal met Van Gorsel. Eerst nog vanuit het haventje van Ossendrecht. Over dat bootje – de Anita – weet ik nog een leuke anekdote. Op een dag was ons bootje weg. Afgevoerd door de commiezen. Op verdenking van smokkel. Best begrijpelijk, want tussen al die schorren en slikken was het destijds daartoe zeer geschikt. Toen ze hoorden dat het bootje van mij was, brachten ze het overigens weer snel terug.”

Met de komst van het Schelde-Rijnkanaal moest ik uitwijken naar Rilland. Ik had een

ligplaats in Krabbendijke en later in Yerseke.”

Ik vraag hoe zijn boot heette. Dat was de 'Jo-Jo'. “Eind de jaren '90 ben ik gestopt met mijn boten. Ik meen in 1998. De leeftijd ging toen tellen. Maar vanwege mijn 90e verjaardag ga ik weer een dag varen en vissen. Met de hele familie”. Zijn ogen glunderen bij het vooruitzicht.

Trots toont hij me enkele foto's van zijn bootjes, plus een 'consent tot uitoefening van kustvisserij' en een bewijs van zijn lidmaatschap van de watersportvereniging Yerseke.

“Van die watersportvereniging was ik geen voorzitter. Wel tien jaar lang van watersportvereniging De Scheldevisser,” vult hij lachend aan.

Ik vraag op welke vissoorten hij het liefst viste. Dat was paling. Net als in de tijd dat hij met zijn vader peurde in de polders. “Maar we waren blij met alles wat verder aan onze hengel hing, hoor,” zegt hij.

Mobiliteit

“In Yerseke gaan mijn vrouw en ik nog wel eens koffie drinken,” vertelt Jo.

Ondanks zijn hoge leeftijd rijdt hij nog steeds auto. Vaak naar kleine dorpjes in Zeeland. Niet meer ver weg. Hij durft langere afstanden nog wel, maar in de file staan is aan hem niet besteed, vertelt hij.

“Ik heb altijd veel auto gereden. Ik kocht acht keer een nieuwe auto. Die ruilde ik in als er zo'n 150.000 kilometer op stond, dus 1,2 miljoen kilometer heb ik zeker gereden. Twee keer had ik een aanrijding. Op een dag reed een militair voertuig achterop mijn auto en één keer had ik een botsing met een ree. 1200 euro schade.

Al die jaren heb ik overigens maar twee keer een bekeuring gehad. Eentje voor te hard rijden en één voor een rood stoplicht.”

Archief

Ik ben verbaasd over de enorme hoeveelheid documentatie.

Onvoorstelbaar veel is keurig geordend bewaard. Een compleet archief van bestuurlijk en privéleven.

Nagenoeg alles wat we bespreken deze avond is onderbouwd met één of meerdere documenten.

Glunderend trekt hij zijn archiefkast open. Rijen ordners worden zichtbaar.

“Ik heb ook een computer,” zegt hij wijzend naar de hoek van zijn kantoor.

Maar ik ben van de oude stempel. Papier en geschriften gaan me beter af.”

Aan zijn ogen mankeert nog weinig, lijkt me. Hij leest deze avond uit talloze documenten probleemloos voor, zonder bril.

Zorg om ouderen

In de jaren '80, als zijn werkzame leven afgebouwd is, kiest Jo van Dijke niet voor een leven achter de geraniums. In 1985 wordt hij voorzitter van de indicatiecommissie bejaardenoorden in de Zuidwesthoek. Dat doet hij vijf jaar.

In die periode wordt hij ook *inleider van kadercursussen* bij het KBO, evenals regioadviseur. Genoeg te doen zou je denken. Mis.

Vanaf 1987 tot 1992 is hij, na lang aarzelen, opnieuw volop actief in maar liefst zes ouderenorganisaties:

- als voorzitter voor de katholieke bond van ouderen in het Bisdom Breda met 32.000 leden - lid van het algemeen bestuur van de Unie KBO, de landelijke organisatie met 220.000 leden
- bestuurslid van het Noord-Brabants Overleg van Ouderenbonden en de Stichting Gecoördineerd Ouderenwerk, waarvan drie jaar in de functie van voorzitter
- Lid Provinciale Noord-Brabantse Welzijnsraad voor Ouderen, PWO. Hierbij is hij tevens lid van de agenda commissie
- Lid van diverse werkgroepen voor ouderen

Kan het niet op?

“Jawel,” erkent hij. “Dat was zwaarder dan ik had voorzien. Vooral de uiteenlopende locaties vergden behalve alle vergaderingen bijwonen, ook veel reistijd. Omdat van het één het ander kwam en ik als voorzitter bekend was, werd ik ook overal gevraagd een praatje te komen houden als er ergens wat te doen was. Met praten heb ik nooit moeite gehad, maar overal heen gaan in het Bisdom Breda brak me toch op. Toen ik er vijf jaar op had zitten, ben ik in 1992 met al die functies gestopt.”

Ridder Orde van Oranje Nassau

Dat dit alles buitengewoon was geweest, werd bij zijn aftreden onderstreept door burgemeester Swillens en oud-burgemeester Van Gils van Ossendrecht. Jo van Dijke werd voor al zijn verdiensten voor de ouderen benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

De nieuwe voorzitter van de KBO-Breda, De Jong (l.), feliciteert zijn voorganger, Van Dijke, met diens ridderschap.

Ook de landelijke Unie van Katholieke Bejaardenbonden liet zich niet onbetuigd. Ze bekroonden hem met de *gouden speld*, de hoogste onderscheiding van de Unie.

Rust?

Na 1992 doet Jo van Dijke het rustiger aan. Nou ja, echt rustig wil ik het niet noemen. In Ossendrecht blijft hij ondanks alles actief. De kerk, de kruisvereniging, het buurtschap, boekhouding- en belastingzaken laten hem niet los. Evenals zijn tuin, waar hij nu - 17 jaar na zijn KBO-periode - nog altijd tientallen uren per week in doorbrengt.

Hoe kijkt hij terug op zijn drukke bestaan als bestuurder? Zeven decennia lang overal bij betrokken zijn, is immers gigantisch?

“Dankbaar,” zegt hij bescheiden. “Ik was blij, als de mensen blij waren.” Tekenend lijkt me deze uitspraak. Ik ben hem deze avond vaker tegen gekomen in enkele krantenknipsels die hij me aanreikte. Zoals tijdens zijn 25-jarig ULM-jubileum.

“Ook zijn mijn vrouw en ik dankbaar dat we nog gezond zijn en samen wonen in het huis waar we in 1952 zijn komen wonen. Ook onze kinderen – twee dochters en vier zonen – zijn goed terecht gekomen. Zeer goed zelfs.”

Trots (net als alle ouders) vertelt hij, aangevuld door zijn vrouw, over hun kinderen. Over hun scholing, studies en maatschappelijke successen. Ik kan me voorstellen dat ze dankbaar omzien op hun leven.

Toekomst

Ik wil afronden, het is inmiddels al laat geworden.

“Wat wenst u Ossendrecht voor de toekomst?” vraag ik tenslotte.

Opnieuw kijkt Jo zoals eerder deze avond strak en diep nadenkend voor zich uit.

“Dat Ossendrecht een mooie plaats mag blijven,” begint hij voorzichtig.

“Voor mij hoeft het geen stad te worden. Ik wens dat veel mensen elkaar kennen en in goede verstandhouding met elkaar hier kunnen blijven wonen. Ook hoop ik dat er een goede middenstandsvoorziening zal blijven en vooral ook goed onderwijs.”

Even aarzelt hij. “En vooral dat er geen ernstige vervuiling zal zijn of zal komen van over de grens. Toen ik een manneke was van pakweg 15 jaar en op de Kaaidijk stond, zag ik vier schoorstenen.

Die van de alcoholfabriek in Bergen op Zoom, die van de

fabriek van Jacobs, de schoorsteen van de peekoffiefabriek van Mattheussens en van de dakpannenfabriek. Als je nu op de Kaai kijkt naar Antwerpen, zie je massa’s schoorstenen!”

“Wil je nog wat anders drinken dan koffie?” vraagt Joke. Ik doe het niet. Ik ga naar huis. Ik vertel dat ik meer dan genoeg materiaal heb verkregen voor de Tijding.

“Maar ik heb nog véél meer te vertellen hoor!” zegt Jo.

Ik geloof hem op zijn woord.

Iemand met zoveel maatschappelijke betrokkenheid en bestuurlijke ervaring kan vast zonder enige aarzeling dagenlang vertellen.

Helaas te veel voor dit interview.

Wanneer ik tien minuten later in het donker naar huis rijd, merk ik diep onder de indruk te zijn. Zowel van zijn 70-jarige bestuurlijke ervaring, als van zijn ongekeerde energie. Wie doet dit Jo van Dijke na?

augustus/september 2009

Adrie Dobbelaar

KUNST OF KITSCH

door Eugène Jansen

Op donderdagavond 15 oktober 2009 hield de heemkundekring in samenwerking met het Zeeuws Veilinghuis uit Middelburg een taxatieavond van antieke of kunstvoorwerpen. Die avond boden zo'n 125 personen maximaal vijf voorwerpen ter taxatie aan.

Ondanks dat er geen Breughel of Rembrandt werd ontdekt, is het een geslaagde avond geworden. Een schilderij van Toon Kelder en een polychroom Delfts wapenbord uit de zeventiende eeuw, allebei met een taxatie van 3.000 €, was toch een mooie oogst. Maar een pluspunt van deze avond was de gezelligheid, die de bezoekers ervan hebben gemaakt door te blijven plakken. Ook de taxateurs waren tevreden over de organisatie en het spontane van de Brabanders. De aangeboden objecten waren zoals op elke taxatie. Meest schilderijen en porselein of aardewerk, dat niet veel ouder is dan honderd jaar. Nou is dat niet de norm of iets kwaliteit of waarde heeft, want in de twintigste eeuw zijn er natuurlijk genoeg kunstenaars die werk hebben gemaakt, dat zeer hoge prijzen opbrengt.

Een regionale taxatieavond kan een afspiegeling zijn van hoe rijk onze voorouders zo'n tachtig tot honderd jaar geleden waren. Buiten de kleiboeren was het meestal armoe troef op het zand. Geld voor dure schilderijen of juwelen zal er niet veel geweest zijn. Komt men in een gebied waar flink geld verdiend werd, zoals bij de boeren op de Zeeuwse klei of oude handelsplaatsen als Middelburg (VOC-verleden), dan ziet men die oude rijkdom terug op kunst- en antiekveilingen. De kleinkinderen gaan liever op vakantie van de opbrengst van het tafelzilver van oma en haar bloedkoralen met het gouden slotje, dan het in een doosje te laten liggen.

Het Zeeuws Veilinghuis is nog een vrij jong veilinghuis dat aan de weg timmert en zich bekend wil maken in West-Brabant door taxatiedagen te geven. Natuurlijk is het leuk voor hen dat een object van enige waarde ook ter veiling wordt aangeboden, zoals is gebeurd met het schilderij van Toon Kelder.

Wat gebeurt er nu verder met zo'n schilderij? Er wordt een schriftelijke overeenkomst getekend tussen de eigenaar en het veilinghuis, dat verantwoordelijk is tot en met de veiling van het object (verzekering). Dan zijn er bijkomende kosten als het object geveild wordt, die in Middelburg 15% bedragen. Dit percentage geldt niet voor alle veilinghuizen. Wordt een ingebracht stuk niet verkocht, dan rekent men in Middelburg geen kosten (geldt niet voor alle veilinghuizen).

Het moeilijkste komt dan: het vaststellen van de 'laagste' limiet. Dat is de laagste prijs waarvoor het van de eigenaar afgeslagen mag worden. U hebt bijvoorbeeld een schilderij zes jaar geleden gekocht voor 1.000 € en u hebt het laten zien in Avro's *Tussen kunst en kitsch*, waar het wordt getaxeerd op 1.200 €. Dan denkt u: "Dat bedrag zou ik graag vangen," maar de veilinghouder denkt anders. Die zegt u: "De heren van Avro's *Tussen kunst en kitsch* taxeren veel te hoog, die noemen heel hoge prijzen voor de tv. Dat is om hun eigen handel te beschermen waar ze in hun winkel en beurzen ook hele hoge prijzen voor vragen."

Als de veilinghouder denkt dat uw object 1.000 € kan opbrengen, zal hij u dwingen om akkoord te gaan met een limiet van 800 €, want hij moet toch wel een goede kans hebben om het te verkopen. Bij een opbrengst van 800 € moet de koper immers op de veiling 1.000 € betalen, want voor hem, de koper, komt er wel 25% boven op het afgeslagen bedrag. Zou de veilingmeester uw object voor de laagste limiet bij 800 € afslaan, dan ontvangt u $800 - 15\%$ is 680 €.

Als u niet akkoord gaat met de lage limiet zal hij het object niet innemen. Er zit dus 40% of meer tussen wat de verkoper krijgt en de koper moet betalen.

U zult denken: die veilinghuizen worden slapend rijk. Toch is dat niet zo.

Het Zeeuws Veilinghuis houdt een vijftal veilingen per jaar van ongeveer 1.500 objecten in twee dagen per veiling. Men is daar constant met zes personen mee bezig. Objecten gaan bekijken in Nederland en België, ze ophalen, fotograferen, op internet plaatsen en verzekeren, tentoonstellen, belichten enz. Verder vier kijkdagen verzorgen waarbij het personeel wordt uitgebreid wegens controle op diefstal. Dan twee dagen veiling onder toezicht van een notaris en met een telefoonteam voor telefonische biedingen. Tenslotte nog twee tot drie dagen omdat alle verkochte objecten moeten worden afgerekend en afgehaald. De huur van een groothandel waar de veiling kan worden gehouden en de verzekering van de auto's waarmee men objecten vervoert, zijn allemaal kosten die uit de marges van de veiling moeten komen.

De schrik van een veilinghouder is altijd dat hij met te veel stukken blijft zitten omdat de laagste limiet niet wordt gehaald. Ook die objecten moet hij ophalen, fotograferen, verzekeren enz., maar hij kan er niets voor rekenen. Op een veiling moet toch 70 tot 80% verkocht worden om een gezond bedrijf te blijven. Ook is het belangrijk dat er objecten worden verkocht die hoge bedragen opbrengen. Een schilderij van 60.000 € of een beeld van 20.000 € dat tikt aan voor een veilinghuis.

Internationale veilinghuizen als Sotheby en Christies hadden verleden jaar verliezen tot 20 miljoen door te hoge limieten op de moderne kunstwerken, zoals Damien Hirst (op water gezette kalveren enz.), die door de recessie in elkaar zakten en niet verkocht werden. De veilingen in New York met meer dan vijftig procent onverkochte stukken leden grote verliezen. Toen werden inbrengers in Nederland, ook van andere veilinghuizen, geïnformeerd dat de objecten tot 70% van de laagste limiet zouden worden afgeslagen. Men moest het maar nemen.

De waarde van antiek koper en tin is de laatste jaren sterk afgenomen en de recessie heeft het nog verder doen kelderen. Vijftien jaar geleden kostte bijvoorbeeld een appelketel uit de eerste helft van de 19e eeuw 800 tot 1.000 gulden en een empire doofpot 1.000 tot 1.200 gulden. Die kun je nu kopen voor 50 €; dit geldt evenzo voor tin. Alleen vroege en bijzonder zeldzame stukken brengen nog veel op. Dat geldt bijna voor alle antiek. Zo was er voor een gesloten veiling van leden van de veren-

ging van *Met en Wegen* in Harmelen een jacobsstaf die in de catalogus stond voor 150 €. Een week voor de veiling op 25 oktober werd aan de leden bericht, dat de limiet 1.500 € zou worden omdat het object te laag was ingeschat. Maar het houten stokje van 98 cm met wat streepjes (maatverdeling) bracht bijna 23.000 € op. Een jacobsstaf was in het begin van de 17e eeuw hulpmiddel waarmee met behulp van de zon of poolster breedtebepaling op zee kan worden gedaan, een voorloper van het sextant. Een kantmaatje halve el 34 cm uit de 17e eeuw bracht op dezelfde veiling 6.000 € op.

Maar dit zijn grote uitzonderingen.

Het is met het veilen van antiek hetzelfde als op de huizenmarkt en de beurs: wil je nu verkopen, dan moet je meestal flink verlies pakken. Het is ook wel zo, dat je met dat geld ook weer voor minder geld mooie dingen kunt kopen.

Voor mij als liefhebber van mooie oude dingen, wat het dan ook mag zijn, is een kijkdag of veiling van kunst en/of antiek een beetje Sint Nicolaas, al ben ik dan 73 jaar. Het hoeft niet altijd duur te zijn: een oud gebruikt voorwerp van 100 € kan je ook blij maken. Net als in de gewone economie heb je ups en downs, ook in het veilingwezen, dus we wachten maar op betere tijden. Misschien gaan degenen die hun zwart geld nu van de buitenlandse banken afhalen, het proberen wit te wassen in Nederland met de aankoop van kunst bij particulieren of handelaren, waardoor de vraag aantrekt en dit dan toch zijn weerslag zal hebben op de gehele kunst- en antiekmarkt en het veilingwezen.

Ja, of ik dit allemaal nog meemaak op mijn leeftijd? We zullen afwachten. ♣

Lache mok gezond

door Emile van den Eijnden

Tâante Tââns ut de polder

Ô ôs moeder oj last van durre n'aarum, ij was un bietje stèèf en ij deej veul zjeer. Nouw was z'ur al 'ne kjeer of wa meej nor dun dokter gewiest, mar da d'ielp ur ok nie veul aon. Dun jeene kjeer un pilleke en dan wir un zalfke, mar, oep zun Ostrechs gezêêd, ut ielp gin fluit, ut blêêf mar zjeer doen.

Oep 'ne verjaordag oj ze t'ur ies ôôver meej Tan Tââns ut de polder, jao zoow noemde waaj die, waant waaj ojje n'ok nog un tâante Tââns ut Stjeenbaarege, en van 't jeen kwaome ze oep 't âander en oep dun duur ojje ze allebaaj wel us gewôord van pèn aflêze. Meschien moes ôs moeder da mar us prebêere, zeej tâante Tââns, da zouw beschient wel waareke. 'En', zeej tâante Tââns, 'agge dan gaot, lot ut dan wêete, dan gon uk gèere meej, want iek em ut de leste tèèd nogal ien munne bil, en aggut baaj jouw elpt dan lot iek mun èege n'ok beâânde.'

Nouw was ur baaj ôs oep Kalfven un ouw manneke, Suuske Verbrugge, waor ze wel us van gewôord aoje da t'ie af kon lêze. Dus daor zouwe ze 'ne kjeer saome n'enne gaon.

Oep 'ne zondag meej jeel schwôn weer tôoge ze saome n'oep stap, te voet, achterlangs de schuur baaj ôs tuis, dur de uiswaai, ôôver ut kerkepadje nor Kalfven. Jeerst dur un draoimeuleke, da was de as van un ouwe kaar ien de grond gegraove en dan ok wa dwarsouters ur oep vastgemokt, zoowda de mêese ur draoiendeweg dur konne lwôope en de koeie of de pèerde koste n'ur nie dur.

Nouw kunde daor nie mjeer langst, want ien de jaore sestig emme n'ôôs ouwers dieje grond on de gemjêente vurkocht en ies ut sportpaark geworre, meej van diej wôoge plastieke gaosdraod dur om en on dun bôovekâânt

un paor pienekesdraoje, dus daor komde zoowmar niej ôôverenne.

Affèn, de daomes saome n'oep stap dur de waai. Dur liepe wa koeie meej kalfkes en ok nog pèerde meej un paor veulekes durbaaj. Da waore nog van die ouwerwetse waarkpèerde, flienke stêevege knolle, waor ge aon kos zien da ze staark waore en flienk koste waarke.

On 't end van de waai wir dur un draoimeuleke ôôver 't lwôopke, da vanuit ut bos baaj ôs onder langst de waai gaot en dan oep 't lest uitkomt ien 't Scheld.

Dan laangs 't bos van de waoterleiding nog un stukske dur de trambaon en dan waare ze oep de vierwinde, waor Suuske wônde ien un ouw ljêg uiske. Naoda d'ôôs moeder dur veraol oj gedaon têtge Suuskes, zeej ie, da se moese gon ziete en begos aaj, stonde baaj ôôs moeder, wa te prêevele. Ôôs moeder en tâante Tââns ojje mekaor zoow al ies un paor kjeere vurzichtig aongekêeke en injees zeej ie wa têtge ôôs moeder, mar die versting ut nie goed en vroog: 'Wa zeej u?' Dus Suuske nog us wa zegge en ôôs moeder wir wa lache en tâante Tââns ok en pas de darde kjeer versting ze ut goed en schôt ien de lach, want aaj zeej: 'Mok mar us blwôt.'

Ze kêek nor tâante Tââns en die kos durre lach ok nie ouwe, want zullie dochte tegelèek on de pènleke bil van tâante Tââns en zaoge die al bizzig om op verzoek van Suuskes dur rokke omwôg te gon doen en meejeel dur spel blwôt te moete komme. Ôôs moeder ed eur beândeling, lacherig, zoow goed môogeluk af laote waareke, mar tâante Tââns ettur dur èege mar nie mir on gewaogd. Naoda ze tweej kwartjes ien un buske vur ut goeie doel oj gedaon, waant zelf wouw ie niekske emme, gienge ze gierend van ut lache buite. Teruug nor uis op aon moese ze mjeerdere kjeere stoppe omda ze nie verder kosse van ut lache. Toen ze tuis waore oepnuuwte grwôte lol en ôôs moedr zeej nog: 'Iek em tweej kwartjes motte betaole, mar iek em vur un tientje gelache.' En ut mwooiste ies, datte pèn ok miender wier en oep dun duur was verdwêene.

Vandaor ... lache mok gezond ♣

Tiny Raaijmakers, ôôs moeder uit het verhaal: het is wel duidelijk dat het lachen haar nog lang niet vergaan is..... →

Van vroeger en nu:

Beroerte

door *Corné Brugman*

Het is optimaal zomer, ruim 30 graden. Ik ben loom in de tuin wat aan het rommelen als Jan, leunend over onze schutting, komt buurten. Gewoontegetrouw vraag ik hoe het met hem is. “Nie goed.” zegt hij enigszins moeizaam sprekend. Verschrikt kijk ik op. Jan vertelt – amper verstaanbaar – dat hij knallende hoofdpijn heeft en duizelig is. Ook zijn linkerarm weegt zwaar. Komt het door de hitte? Ik ben er niet gerust op, maar ik wil mijn oude buurman niet bang maken.

“Je kunt beter ondanks dit mooie zomerweer wat gaan rusten in de koelte van je huisje. Ik kom dan zo meteen bij je langs voor een praatje,” zeg ik. “Ja,” zegt Jan met een zwakke stem. “Ik voel me niks goed vandaag. Ik ga inderdaad mar een bietje in m’n ‘uiske zitte.’”

Als Jan moeizaam terugschuifelt naar zijn huisje, beëindig ik mijn werkzaamheden. Ik sein mijn vrouw in en amper vijftien minuten later zoek

ik mijn oude buurman op.

Zodra ik zijn woonkamer binnenstap, besef ik dat het foute boel is. Zijn gezicht trekt scheef weg en hij hangt weggezakt in zijn stoel. Ik spring op hem af en probeer hem aan te spreken. Dat lukt niet of nauwelijks. Hij hoort me wel, maar reageert amper. Zijn rechterarm en -been lijken verlamd. Hulpeeloos en angstig kijkt hij me aan.

Ik bel direct zijn huisarts en vertel mijn bevindingen en vermoeden van een acute beroerte. De dokter begrijpt de situatie en is binnen vijf minuten ter plaatse. Hij constateert een CVA. Terwijl de arts een ambulance regelt, bel ik via mijn gsm met Jan zijn zus. Zij belooft snel te komen, samen met haar zoon. Deze ‘oomzegger’ komt regelmatig bij Jan op bezoek, uit interesse en vanwege de mantelzorg die hij voor zijn oom verricht.

Vanaf dat moment verloopt alles gevoelsma-

tig binnen een paar minuten, maar in werkelijkheid duurt het zeker drie kwartier. De ambulance is snel ter plekke en de broeders leggen Jan behoedzaam op een brancard. In overleg met de zorgverleners beloof ik in Jan zijn huisje te blijven, tot diens zus en neef hier zijn. Aangeslagen kijk ik de ambulance na, wanneer deze onze straat uitrijdt.

Ik was me er altijd van bewust, dat dit op een dag zou kunnen gebeuren. Maar mijn oude buurman was zo opgewekt, vitaal en bij de tijd, dat ik dat gevoel steeds wegdrukte.

Onze immer boeiende gesprekken over vroeger en Jan zijn beschouwingen op de actualiteit in onze Zuidwesthoek, maakten mijn oude buurman vrijwel dagelijks tot een energerende ervaring. Als zijn zus en haar zoon arriveren, vertel ik wat er gebeurd is. Ze willen direct naar het ziekenhuis. Ik beloof op Jan zijn huisje te passen en de kippen en de geiten te verzorgen. Ze knikken dankbaar en verlaten geëmotioneerd zijn oeroude woning.

In gedachten verzonken ruim ik nog wat op. Wanneer ik tenslotte de oude buitendeur op slot draai, ben ik hevig vertwijfeld. Is dit het einde van onze jarenlange relatie? Van onze dagelijkse buurpraatjes over de toestand in de Zuidwesthoek?

De zomerhitte voelt drukkend aan. Terug thuis bespreek ik met m’n vrouw mijn angst om mijn oude buurman. Angst die amper drie kwartier later gegrond blijkt te zijn, als Jan zijn zus ons opbelt vanuit het ziekenhuis. “M’n broer is dood,” zegt ze huilend. Ik luister zwijgend en hang vervolgens als verdoofd op.

Onze dagelijkse gesprekken over vroeger en nu zijn abrupt voorgoed tot een einde gekomen. ♣

KERSTGROETEN

← KERSTKAART
VERVAARDIGD DOOR
VIRGINIE SUIJKERBUIJK,
VOORZITSTER VAN ONZE
KANTKLOSCLUB

EN ONDER:

HORTENSIA VD EIJNDEN
(MEESTE LINKSE), GEBOREN
OP DE VIJVERHOEVE IN DE
VIJVERWEG TE
OSSENDRECHT, SPEELT MEE
IN HET KERSTSPEL IN DE
JAREN TWINTIG VAN DE
VORIGE EEUW

INFORMATIE VOOR DE LEZER

“Tijding” is het periodiek van de heemkundekring “Het Zuidkwartier” en verschijnt 3x per jaar. Het Zuidkwartier betreft het gebied ten zuiden van Bergen op Zoom, omvattende de plaatsen Hoogerheide, Huijbergen, Ossendrecht, Putte en Woensdrecht.

Inlichtingen betreffende het lidmaatschap kunnen worden ingewonnen bij:

De heer J.Halters, Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht - tel. 0164 67 28 54 Tevens zijn losse nummers van “Tijding” bij hem verkrijgbaar.

De normale afleveringen kosten € 3,25 per stuk (van het lopende jaar € 4,00) Speciale uitgaven en dubbeltijdingen kosten € 4,00 per stuk. (Van het lopende jaar € 5,00) Gebruikte, in goede staat verkerende, Tijdingen kosten € 2,00 per stuk. De contributie bedraagt vanaf 1-1-2009: € 17,00 per jaar, per gezin. Leden woonachtig buiten de gemeente Woensdrecht wordt € 7,00 extra aan portokosten in rekening gebracht. Voor België € 9,00.

Nieuwe leden kunnen zich ook opgeven door middel van storting van de jaarcontributie op gironummer 276.04.67 ten name van penningmeester Heemkundekring “Het Zuidkwartier”, KLM laan 6 4631 JW Hoogerheide.

Nadruk van, of overname uit “Tijding” van een artikel of gedeelte(n) daarvan in welke vorm dan ook, is zonder toestemming van het bestuur en de schrijvers van de artikelen niet toegestaan. De heemkundekring “Het Zuidkwartier” aanvaardt geen enkele verantwoording aangaande de stijl of de juistheid der artikelen, doch laat deze geheel voor rekening van de ondertekenaars.

Vormgeving Tijding: Maria Roskamp
Gedrukt door Sprintcopy Bergen op Zoom

BESTUUR HEEMKUNDEKRING “HET ZUIDKWARTIER”

Voorzitter:

de heer D. Verbeek, tel. 0164 61 61 96
Matthias Wolffstraat 10, 4631 KD Hoogerheide

Vice-voorzitter:

de heer C. van Beeck, tel. 0164 60 38 04
Keizerstraat 44, 4645 GR Putte

Secretaris/ websitebeheerder:

de heer A.M. Prop
Hugo de Grootstraat 5, 4631 GJ Hoogerheide
tel. 0164 61 05 23

Penningmeester:

mevr. E. Klaassen
KLM laan 6, 4631 JW Hoogerheide
tel. 0164 61 31 70

Bestuursleden:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte

de heer H. Cortie, tel. 0164 61 27 96
Lorentzstraat 7, 4631 HC Hoogerheide

de heer A.J. Dobbelaar, tel. 0164 61 31 73
Matthias Wolffstraat 14, 4631 KD Hoogerheide

de heer P. de Dooij, tel. 0164 61 23 16
Dorpsstraat 73, 4634 TN Woensdrecht

mevr. L. Hengst, tel. 0164 25 94 19
De Hortensia 11, 4631 DG Hoogerheide

Adviseur:

de heer L. van Hoek, tel. 06 - 55 15 28 68
Nijverheidsstraat 5, 4631 KS Hoogerheide

CONTACTADRESSEN WERKGROEPEN

www.hkk-zuidkwartier.nl

Adviseur/Evenementen/Distributie /

Redactieraad: kopij inleveren bij

de heer J.Halters, tel. 0164 67 28 54
Stenenhoef 2, 4641 CH Ossendrecht

Archeologie:

mevr. L. Hengst, tel. 0164 25 94 19
De Hortensia 11, 4631 DG Hoogerheide

Documentatie:

C.van Opdorp, tel. 0164 61 38 30
Pr. Clausstraat 3, 4631 LZ Hoogerheide

Fotografie:

de heer B. Ars, tel. 0164 61 37 69
Meulenblock 18, 4631 ZZ Hoogerheide

Genealogie:

de heer C. Cleeren, tel 0164 60 35 33
Past. Dierckxstraat 17, 4645 EK Putte

Heemschut:

de heer J.van Elzaker, tel. 0164 61 22 24
Verlengde Duinstraat 2, 4631 HS Hoogerheide

Kruidentuin:

de heer P. de Dooij, tel. 0164 61 23 16
Dorpsstraat 73, 4634 TN Woensdrecht

't Kwartier:

de heer J. Wils, tel. 0164 61 24 47
Prins Hendrikstraat 35, 4631 KB Hoogerheide

Museum:

mevr. F.Stoutjesdijk-Jansen, Aanwas 40,
4641 JJ Ossendrecht, tel. 0164 67 25 63

Oude handwerktechnieken:

mevr. V. Suykerbuyk-van Agtmaal, Wouwbaan 9
4631 KJ Hoogerheide, tel. 0164 61 25 36

Oude talen, gezegden, spreuken enz.:

de heer J. Luysterburg, tel. 0164 61 06 51
De Acacia 33, 4631 DB Hoogerheide

Op de kaft een fragment van de KG 43: ets, oud ingekleurd; historiekaart van West-Brabant en Zeeland met de oorlogshandelingen van 1631. Kaart: collectie Regionaal Historisch Centrum Bergen op Zoom

LAENT

PARS

DEN BROUWER

DEN HOONT

HOONT

HVLST TER

AMBA

CHT

Hier Wordt de Vloet Bevoechten Van eenige H. Sta' Sch.

Twee Brabansche Mijl

Sgrauen

Euersdyck

Bifchinghe

Crunynghe

Shuys

Ouse Vrauwe poelder

Vininghen

Oydekenskerck

Graweige

Worde

Valkenisse

Jooskensse

Heijnsdyck

Nieu Lans Polder

Zaute Polder

Maria Poldre

Zandenhoff

Campen

Houtensse

Platten

Heijnsdyck

Aendryck

Auetoet

Bou

Ravers berchdeloos

Ouse Voer gel

West Voegel

FortRoou

Spanwels

Lans weerde

Zantberge

Ver Dronc

groeuwe Lande

van

Ginck van Sluysingen

Grouw

Redoet

EL

Beeostenblyde

Nassou

Stenschen dyck

Stans stene

Absdale

Dimecot

Foert

Voer houte

De cleynghe

La Paema

S. Gilles

Sluys

Steken

M...